

ISSN:1306-3111

e-Journal of New World Sciences Academy
2011, Volume: 6, Number: 4, Article Number: 4C0129

HUMANITIES

Received: August 2011
Accepted: October 2011
Series : 4C
ISSN : 1308-7320
© 2010 www.newwsa.com

Tezcan Özkan Kutlu
Onur Bekiroğlu
Anadolu University
Karadeniz Technical University
tozkan@anadolu.edu.tr
obekiroglu@anadolu.edu.tr
Eskişehir-Turkey

**TÜRKİYE YAZILI BASININDA ALEVİLERİN TEMSİLİ: 7. ALEVİ ÇALIŞTAYI
HABERLERİNİN SÖYLEMİ**

ÖZET

Bu çalışmada, Türkiye’de Adalet ve Kalkınma Partisi hükümetinin Alevilere yönelik açılımı çerçevesinde gerçekleştirdiği çalıştayların sonuncusu olan 7. Alevi Çalıştayı ile ilgili yazılı basında çıkan haberler incelenmiştir. Haber metinlerinde bu çalıştayın hangi söylem pratikleri aracılığıyla inşa edildiğini ortaya koymak için eleştirel söylem çözümlemesi yöntemi kullanılmıştır. Araştırma kapsamında 7. Alevi Çalıştayı’nın gerçekleştirildiği 28-29-30 Ocak 2010 tarihleri ile 1 gün öncesi ve sonrası olmak üzere toplam 5 günlük süre içerisinde konuyla ilgili yayınlanan haberler analize dahil edilmiştir.

Anahtar Kelimeler: 7. Alevi Çalıştayı, Alevi Kimliği, Biz-Onlar, Öteki, Haber Söylemi

**REPRESENTATION OF THE ALEVI’S IN THE TURKISH PRESS: A CRITICAL
DISCOURSE ANALYSIS OF THE 7TH WORKSHOP OF ALEVI**

ABSTRACT

In this study, news which have been published in printed press about 7th Workshop of Alevi that has been organized by government of Justice and Development Party in the context of Alevi expansion are analyzed. Critical discourse analysis method has been used to find out how the workshop was reflected by press. The workshop has been held in the dates between 28th and 30th of January, 2010. For this reason newspapers which have been published these dates, one day before and one day after, of these dates were analyzed.

Keywords: 7th Workshop of Alevi, Alevi Identity, Us-Them, Other, News Discourse

1. GİRİŞ (INTRODUCTION)

Tarih boyunca "biz" ve "ötekiler" arasında yapılan ayırım, çoğu zaman başka hiçbir neden olmaksızın, milyonlarca insanın zarar görmesine ve acı çekmesine yol açmıştır. Etnik köken, din, dil, dünya görüşü ya da cinsiyet temelli yapılan ayırımcılıklar yaşadığımız yüzyılda ulaşılan üst düzey bilgi birikimi ve gelişmişliğe rağmen halen devam etmektedir (Çelenk, 2010:211).

İnsanlar ve insan grupları, kendilerinin de içinde yer aldıklarını düşündükleri "biz" kategorisi üzerinden farklı aidiyet bağları taşıyan bireyleri ve grupları söz konusu farklılıkları üzerinden tanımlamakta ve değerlendirmektedir. Bu süreçte, farklılıklar sadece ortaya konulup bırakılmamakta, çoğunlukla "öteki" kategorisine de yerleştirilmektedir. Böylelikle farklılıklar "öteki" olarak konumlandırılırken, aynı zamanda dolaylı olarak "biz" kategorisinin çerçevesi de çizilmektedir. Günümüz modern toplumlarında medya, söz konusu süreç ve konumlandırmada temel referans noktalarından biri olarak önemli bir işlev görmektedir. Çünkü van Dijk (1999:370)'ın da belirttiği üzere; dünyada meydana gelen olayların, sorunların, konuların vb. çoğuna ilişkin bilgi edinimi ve kanaat oluşumu geniş ölçüde medyadaki haber söylemine dayanmaktadır. Medya söyleminin sahip olduğu devasa güç ve potansiyel, çok sayıda insan tarafından aşağı yukarı aynı anda paylaşılması ve okunmasından kaynaklanmaktadır.

Bunun yanı sıra medya, toplumun farklı kesimlerinin, farklı aidiyet biçimlerinin ve genel anlamda "fark'ın temsil edildiği bir mecra olması nedeniyle de önemli bir gönderim noktasını oluşturmaktadır. Çünkü medya, gerçek yaşamdaki ayırımcılığın simgesel bir yeniden üretim ve temsil düzeyinde gerçekleştiği bir ortam olmaktadır. Medya; farklılıkları yanlış, eksik ve sınırlı temsil ederek, yok sayarak, stereotipler ve önyargılar aracılığıyla olumsuzlukların konusu yaparak ve farklı aidiyet biçimlerine karşı nefret söylemlerinin gelişmesine aracılık ederek ayırımcılığı sürdürebilmektedir (Çelenk, 2010:222-226). Bu bağlamda araştırmada, Alevi açılımı kapsamında düzenlenen çalıştayların sonuncusu olan 7. Alevi Çalıştayı ile ilgili haberlerin hangi söylem pratikleri aracılığıyla kurulduğu ortaya konulmaktadır. Ayrıca bu haberler üzerinden Alevilere ve Alevi kimliğine yönelik birtakım gönderim biçimleri de tespit edilmeye çalışılmaktadır.

2. ÇALIŞMANIN ÖNEMİ (RESEARCH SIGNIFICANCE)

Bu çalışmada, Türkiye'de Adalet ve Kalkınma Partisi hükümetinin Alevilere yönelik açılımı çerçevesinde gerçekleştirdiği çalıştayların sonuncusu olan 7. Alevi Çalıştayı ile ilgili yazılı basında çıkan haberler incelenmiştir. Haber metinlerinde bu çalıştayın hangi söylem pratikleri aracılığıyla inşa edildiğini ortaya koymak için eleştirel söylem çözümlemesi yöntemi kullanılmıştır. Araştırma kapsamında 7. Alevi Çalıştayı'nın gerçekleştirildiği 28-29-30 Ocak 2010 tarihleri ile 1 gün öncesi ve sonrası olmak üzere toplam 5 günlük süre içerisinde konuyla ilgili yayınlanan haberler analize dahil edilmiştir. Toplam olarak 46 haber metni eleştirel söylem çözümlemesine tabi tutulmuştur. Araştırma sonucunda, incelenen gazetelerde genel olarak çalıştayı olumlayan ve olumsuzlayan söylemlerin ön plana çıktığı görülmektedir. Bu bağlamda, çalıştayın olumsuzlandığı haber metinlerinde eleştiri ve tepkiler negatif tanımlama, nitelendirme ve gönderimler üzerinden gerçekleştirilmektedir. Diğer taraftan çalıştayın olumlandığı haber metinlerinde ise uzlaşmaya varılan konular, sorunlara getirilen çözüm önerileri ve çalıştayın katkıları ön plana çıkartılmaktadır. Dolayısıyla, politik/ideolojik

konumlanma açısından farklı noktalarda yer alan gazetelerin haberlerinde konuya yaklaşım biçimi açısından bir farklılaşma görüldüğü söylenebilmektedir. Benzer şekilde, haberlerdeki kelime seçimlerinde de gazetelerin politik/ideolojik konularına paralel tercihlerden söz edilebilmektedir.

3. BİZ-ONLAR DİYALEKTİĞİNDE "ÖTEKİ" NİN KAÇINILMAZ ÜRETİMİ (AN INEVITABLE PRODUCTION OF OTHER IN THE DIALECTIC OF US-THEM)

İnsanları ve insan gruplarını farklı kategorilere yerleştirmeye neden olan bütün ayrımlar ve bölünmeler içerisinde diğerlerine göre daha fazla etkili olan unsurların başında "biz" ve "onlar" ayrımı başı çekmektedir. "Biz" ve "onlar" kategorilerinden oluşan bu ayrım, yalnızca iki ayrı insan grubunu değil, aynı zamanda birbirinden tamamen farklı iki tutum arasındaki ayrımı da temsil etmektedir. "Biz" insanın kendisinin de ait olduğu grup anlamına gelmektedir. "Onlar" ise insanın içinde bulunmadığı ve ait olmayı da istemediği gruba işaret etmektedir. Bu bakımdan aidiyet bağı ile bağlı olunan "biz", insanın kendini evinde, güvende ve huzur içinde hissettiği bir bağlamı oluşturmaktadır. "Onlar" ise bilgi eksikliği nedeniyle belli belirsiz, kestirilemez ve ayrıca korkutucu da olabilen şeylere gönderme yapmaktadır. Bu zıt kategoriler ve tutumlar çifti, birbirinden ayrılamaz bir biçimde işlemektedir. Buna göre "biz" ya da "iç grup" duygusu olmadan, "onlar" ya da "dış grup" duygusu da ortaya çıkmamaktadır. Bu kategoriler birbirlerini tamamlar ve koşullandırırken, aynı zamanda birbirlerini tanımlamaktadırlar. Bir başka anlatımla, "biz" ve "onlar" karşılıklı olarak birbirlerine referans vererek anlamlandırılabilirler. Dolayısıyla, "biz" ve "onlar" ancak birlikte ve karşılıklı çatışmaları içerisinde anlaşılabilen kategoriler olarak karşımıza çıkmaktadır (Bauman, 2002:51-52).

Bu bağlamda "biz" ve "onlar" diyalektiğinde "öteki" nin kaçınılmaz biçimde üretimi söz konusu olmaktadır. Bir başka ifadeyle, kimlik, farklılık ve ötekilik ile tanımlanmakta ve anlamlandırılmaktadır. En temel düzeyde "ben" ve "öteki" biçiminde gerçekleşen bu ayrımın, bütün kimlik kategorilerinde ortaya çıktığı söylenebilmektedir. Derrida'nın belirttiği üzere, bütün kimlikler farklılıkları ile beraber mevcut olmaktadır. Ancak belirtilmesi gereken önemli bir nokta; kimliğin yalnızca başkası tarafından oluşturulduğunun ve salt öteki üzerinden geçerek tanımlandığının ileri sürülemezliği. Diğer bir deyişle, kimlik, öteki ile birlikte tanımlanır ama öteki, ilk ve tek tanımlayıcı da değildir. Çünkü öteki kategorisinden önce kimliklenme sürecinde yer alan birimin kendisi vardır. Eğer kimlik, salt öteki ya da ötekiler üzerinden anlamlandırılırsa bu durum, ötekinin negatif biçimde nitelenmesi, dışlanması, aşağılanması ve yadsınması gibi sonuçlara yol açmaktadır. Ancak, kimlik sadece farklılıklar ekseninde tanımlanmaz ve ötekinin negatif imgesi yerine varlıksal farklılığı tanınırsa, o ölçüde dışlayıcı ve inkârcı da olunmayacaktır (Yurdusev, 1997:20-23).

Öteki'ni tasarlayanın ya da öteki ile kurulan ilişkinin iki temel biçiminden söz edilebilmektedir. İlk tasarım, farkın ve farklı olanın tespit edilmesi üzerine inşa edilmektedir. Fark saptanırken, kaçınılmaz olarak bir aşağıda olma haline göndermede bulunmaktadır. Çünkü "öteki" ne bir değer biçme ve bunun "biz" in kültürel ölçütleri baz alınarak yapılması söz konusu olmaktadır. Farklılaştırıcı tutum olarak tanımlanabilecek bu tutum, saldırgan biçimi ile "öteki" nin reddini önermektedir. Kendi ve Öteki arasına konulan bu set, farklı olanın çıkarılması, dışlanması ya da en aşırı biçimde yok edilmesi ile sürdürülmeye çalışılmaktadır (Schnapper, 2005:25-26).

İkinci tutum ise, farkların saptanması yerine insan türünün birliğini öne sürerek evrenselcilik ilkesine uzanmaktadır. Buna göre, insanların sırf insan olmak dolayısıyla eşit oldukları kabul edilmekte ve "öteki"nin bir başka "kendi" olduğu varsayılmaktadır. Ancak evrenselcilik ilkesi, asimilasyonculuğa doğru gerileme yönünde bir tehlike ya da potansiyel taşımaktadır. Çünkü "ben", "öteki" ile eşit ve aynı haklara sahip insani bir varlık olarak değerlendirilirken aynı zamanda onun "ben" ile özdeş olduğu da düşünülmektedir. Bir diğer deyişle, eşit olarak tasarlama, özdeş olarak değerlendirmeyi beraberinde getirmekte ve bu süreç içerisinde "öteki" kendi özgürlüğü ve özgünlüğü içinde algılanmamaktadır. Bu şekilde, "Ben" ya da "Biz", asimilasyoncu siyaseti uygulamaya sokabilmekte ve "öteki"ni kendi içinde eritebilmektedir. Bu durum, "öteki"ni dışlamak yerine onu kendine benzetebildiği ölçüde yadsıyarak içine almak biçiminde ortaya çıkmaktadır. Sonuçta ötekini tasarlamaya ve onunla ilişki kurmaya yönelik her iki yaklaşım da öteki olarak "öteki"ni reddetmektedir (Schnapper, 2005:27-28).

3. MEDYADA TEMSİL SORUNU VE FARKLILIKLARIN SUNUMU (THE PROBLEM OF REPRESENTATION IN THE MEDIA AND PRESENTATION OF DIFFERENCES)

Modern enformasyon toplumları içerisinde medya, son derece önemli bir yer tutmaktadır. Medya, etkileri bazen dolaylı biçimde olan diğer güçlü seçkin gruplar ve kurumlar ile beraber birçok insanın yaşamında en etkili iletişim kanalları olarak işlev görmektedir. Bu doğrultuda medya söylemi, insanların bilgileri, tutumları, dünyayı anlamaları, yorumlamaları ve ideolojilerinin temel kaynakları içerisinde önemli bir yer tutmaktadır. Ancak medya; politikacılar, profesyoneller ve akademisyenler gibi diğer seçkinler ile paylaşmakta ve ortak bir üretimi gerçekleştirmektedir (van Dijk, 2000:36).

Bu konum ve işlevine koşut olarak medya, günümüzde insanların en önemli referans ve bilgi kaynağı da olmaktadır. Çünkü modern toplumlarda birey ve birey grupları, kendi yaşam pratikleri dışında kalan olaylara, konulara, gelişmelere, sorunlara vb. ilişkin bilgileri esas itibarıyla kitle iletişim araçlarından kendilerine aktarılan düzeyde ve biçimlerde edinmektedirler. Bir başka anlatımla, insanlar, kendi deneyim dünyaları dışında kalan olayları büyük ölçüde medyanın yaptığı tanımlar üzerinden kavramakta ve anlamlandırmaktadırlar (Kay, 2001:63). Bu noktada ise temsil ile medyada temsil konusu ve sorunu ön plana çıkmaktadır.

Temsil, özünde sözcüklerin ve imajların; fikirlerin, bireylerin, sosyal grupların ve diğer kategorilerin yerine geçmesi aracılığıyla gerçekleşen bir süreçtir (Richardson, 2005:233). Göstergelerin, anlamların yerine geçirildiği bu süreç, üçlü bir ilişki içerisinde işlemektedir. Buna göre, "bir şeyin veya birinin, bir şey ya da biri tarafından başka birini temsili ya da sunumu" söz konusu olmaktadır (Mutlu, 2004:278).

Bu bağlamda, Hall'a göre yaşadığımız dünyayı, bulunduğumuz kültürün temsil sistemleri içinde ve bu sistemler aracılığıyla deneyimleriz, deneyim ise idrak kodlarımızın ve yorum şemalarımızın ürünüdür. Dolayısıyla temsil veya ideoloji kategorilerinin dışında bir deneyimlemeden söz edilememektedir. Medya ise, bir simgesel yeniden üretim ve temsil alanı olarak, ifade edilmesine izin verdiği düşünce yelpazesi ile demokratik bir hak olarak temsil konusunun merkezinde yer almaktadır. Dolayısıyla medya çalışanları da, bizzat ideolojik temsil alanını üretmekte, yeniden-üretmekte ve dönüştürmektedirler (Hall, 2005:378-380).

Morley ve Robins'in belirttiği üzere; medya ile dolayımlanmış bir dünyada yaşamak, hepimizi bütün o "ötekilerin" dünyasını ekranda izleyen birer antropolog haline dönüştürmektedir. Ancak, medya aracılığıyla görmek dünyanın kavranması açısından bir engel olabilmektedir. Örneğin, Paul Hartman ve Charles Husband'ın 1972'de saptadıkları üzere, İngiltere'de ırkçılığın en güçlü olduğu yerlerin, beyazların zencilerle doğrudan gündelik ilişki içinde olmadıkları ve dolayısıyla siyahlarla ilgili bilgi konusunda medya görüntülerine bağımlı oldukları bölgeler olduğu tespit edilmiştir (Morley ve Robins, 1997:182).

Bourdieu'ya göre medyatik temsil sorunu, söz konusu temsil ile baskı ve egemenlik arasındaki ilişkiler değerlendirilmeden düşünülmemelidir. Bu durumda, böylesi simgesel bir baskı aracı içerisinde "istenmeyen" birtakım görüş ve yaklaşımların sıkı bir süzgeçten geçirilerek temsil edilmeye uygun görülüp görülmeyeceği bir ayıklanma süreci söz konusu olmaktadır. Medyada temsil mekanizmasının işleyişine ilişkin olarak diğer bir sorun da Bourdieucu "benzeştirme" (homologie) kavramıyla bağlantılı olarak ortaya çıkmaktadır. Buna göre, televizyon ekranı aynı zamanda, görüşlerde ve eğilimlerde benzerlikler, özdeşlikler alanı olmakta ve farklı sorunların, kimliklerin ve kültürel/siyasal içeriklerin demokratik temsiline medya alanında yer bulunmamaktadır (Köse, 2004:132-35).

Medyada farklılıkların temsili bağlamında etkili olabilen birtakım faktörlerden de söz edilebilmektedir. Örneğin van Dijk (2000:36-37), etnik meseleler örneğinde, temelde farklılıkların medyada sunumunu etkileyen birtakım nedenlere işaret etmektedir. Özünde ve ilkesel düzeyde farklılıkların ve farklı aidiyet bağlarının medyada temsili açısından da geçerli olabilecek bu etkenlerden bazılarını şu şekilde sıralamak mümkündür: İnsanların azınlık ve diğer etnik gruplar gibi farklı aidiyet bağı taşıyan gruplar ile daha az günlük deneyime sahip olması, farklılıklara ilişkin bilgi edinebilmek için alternatif kaynak sayısının azlığı, iç grubun pozitif özdeşleşmesine yönelik bir işlev ile aynı zamanda "biz-onlar" biçiminde bir kutuplaşma üretilmesi, farklılıkların önyargılı haber sunumlarına karşı koyabilecek yeterli güce ve imkâna sahip olmaması ve farklılıklar hakkındaki egemen medya söyleminin, ağırlıklı olarak hissi ve gayri-ihtiyari bir karakter taşıması vb.

Özlüce, ötekiliğe ve farklı aidiyet bağlarına dair temsil sorununu tartışırken, medyayı sadece görüntülerin yansıtıldığı bir ortam değil, kendi kimliklerimizi tanımladığımız ve aynı zamanda inşa ettiğimiz öteki ile ilgili korkularımızı ve beklentilerimizi yansıttığımız bir ortam olarak da değerlendirmek gerekmektedir.

4. MEDYANIN POTANSİYEL ÖTEKİLERİ (POTENTIAL OTHERS OF MEDIA)

Medyada "ötekiler" ve "ötekilik" bağlamında iki nokta dikkat çekmektedir. Birincisi iletişim kanalları dışında kalınması, ikincisi ise yanlış ve eksik temsil sorunudur. MacBride (1993:185-186), olağan iletişim kanalları dışında kalan avantajsız konumdaki birtakım grupların varlığını, iletişimin demokratikleşmesinin önündeki engeller içerisinde göstermektedir. Buna göre, bileşim ve boyutları ile sorunlarının ölçüsü ülkeden ülkeye değişmekle birlikte hemen hemen dünyanın her yerinde bulunan bu gruplar şu şekilde sınıflandırılabilir: "Yoksullar, özürsüzlükler, coğrafi olarak soyutlanmış bölgelerde yaşayanlar; toplumsal, kültürel, ya da ekonomik ayrımlara konu olanlar; etnik, dilsel ya da dinsel azınlıklar; kadınlar, çocuklar ve gençler."

van Dijk (1999:368-369) da basındaki haberlerde bağımlı konumdaki toplumsal grupların hangi söylem pratikleri aracılığıyla nasıl temsil edildiklerini incelediği çalışmaları neticesinde şu sonuçlara varmaktadır: "Azınlıklar, göçmenler, ev işgalcileri, Üçüncü Dünya ülkeleri ve insanları genellikle benzer şekillerde temsil edilmekteydiler; yani güçlü grupların ve ulusların tasvir edilme tarzının tersi yönde bir temsil edilmeydi bu." Buna paralel olarak, van Dijk'ın çalışmalarının neticesinde; başat gruplara nazaran güçsüz olan çeşitli toplumsal grupların ana akım medyada daha az yer bulması, itibarlı haber kaynakları olarak daha az kullanılmaları, klişeleştirilmiş bir biçimde betimlenmeleri, "biz" in normları, amaçları ya da kültürü ile kıyaslanarak değerlendirilmeleri gibi genel sonuçlara da ulaşılmıştır.

5. TÜRKİYE'DE ALEVİ KİMLİĞİNİN DÜNÜ VE BUGÜNÜ (PAST AND PRESENT OF ALEVİ IDENTITY IN TURKEY)

Aleviliğin ve Alevi kimliğinin tanımlanması noktasında birbirleriyle çekişme halinde olan farklı görüşler ve yaklaşım biçimleri bulunmaktadır. Farklı gruplar tarafından Aleviliğin içeriği ile ilgili birtakım önemli farklılıklar ileri sürülmekte ve bu bağlamda Aleviliğin anlamlandırılması ve tanımlanması sürecinde toplumsal, siyasal ya da dinsel boyut temel gönderim noktası olarak kabul edilmektedir. Bu bağlamda "İslamın içinde bir mezhep", "İslamın Türk/Anadolu yorumu", "İslamın farklı yorumlanması ile ortaya çıkan İslam içi bir inanç sistemi", "İslamın dışında heteredoks bir inanç biçimi", "pek çok dinden motifi bünyesinde barındıran senkronize bir kültürel yapı" ve "bir kültür biçimi ve yaşam felsefesi" gibi Aleviliğe ilişkin farklı tanımlamalar söz konusu olmaktadır (Şahin, 2001, Erman ve Erdemir, 2006:169'dan, Çamuroğlu, 1999:99-100).

Alevilere ve Aleviliğe ilişkin farklı tanım ve tasarımların somutlanması açısından bakıldığında; Alevi örgütleri içinde beş grubun ön plana çıktığı görülmektedir. Buna göre; Pir Sultan Abdal Kültür Derneği, Aleviliği temelde "din dışında" ve "Anadolu halkına özgü bir felsefe ve yaşam biçimi" olarak ele almaktadır. Hacı Bektaş Veli Anadolu Kültür Vakfı ile Alevi-Bektaşî Federasyonu tarafından ise son yıllarda Aleviliğin İslamın dışında ayrı bir din olduğu yönünde görüşler savunulmaktadır. Hacı Bektaş Veli Kültür ve Tanıtma Derneği, Aleviliği daha geleneksel ve İslam içi bir bağlamda değerlendirmektedir. Cumhuriyetçi Eğitim ve Kültür Merkezi de Aleviliği Türk İslamı biçiminde tanımlamaktadır. Ehl-i Beyt Vakfı ise Aleviliği İslamın özü olarak anlamlandırmaktadır. Ancak buradaki kategorileştirmeden, her grup içinde homojen, değişmeyen bir yapı ve yaklaşım biçiminin olduğu yönünde bir değerlendirme de çıkarılmamalıdır (Erman ve Erdemir, 2006:169-170).

Günümüz tartışmalarında da Aleviliğin İslamla ilişkisi meselesi geniş yer kaplamaktadır. Kelime anlamı olarak "Ali taraftarı" anlamına gelen Alevilik, köken olarak Şii mezhebinden kaynaklanmakla birlikte, Aleviliğin Anadolu'ya özgü bir İslamiyet yorumu karakteri taşıdığı sıklıkla söylenmektedir. Buna göre Alevilik, İslamiyet içindeki siyasal kökenli ilk büyük mezhep ayrılığında ortaya çıkan Şiilik'ten kaynaklanmıştır. Ancak, özellikle 16. yüzyıl itibarıyla Osmanlı-Safevi çekişmesi nedeniyle Anadolu Alevileri üzerinde baskıların başlaması ve bu baskıların neticesinde Alevilerin kapalı bir toplum haline gelmesi gibi etkenlerle Alevilik, Şiilik öğretilerinden önemli ölçüde farklılaşmaya başlamış ve Anadolu insanına ve coğrafyasına özgü bir nitelik kazanmıştır (Şaylan, 1994:33-35). Örneğin Kehl-Bodrogi (1996: 52) de Aleviliği, Osmanlılara muhalefeti nedeniyle 16. yüzyılda

mekânsal ve coğrafi bakımdan marjinalliğe itilen Anadolu'lu bir inanç topluluğu olarak tanımlanmaktadır.

Aleviliğin erken dönemlerinde, Aleviler ya da daha önce bilinen adlarıyla Kızılbaşlar ilk Safevilerin takipçisi olan köy topluluklarını ve aşiretlerini ifade etmektedir. Başlarına taktıkları kızıl başlık nedeniyle Kızılbaş olarak adlandırılan bu topluluklar için Osmanlı belgelerinde, "Tanrı'ya ve ahirete inanan" anlamına gelen "zındık" sözcüğü kullanılmıştır. Zaman içerisinde bu aşağılayıcı anlam yüzünden, Alevi adı Kızılbaş'ın yerini almış ve Türkiye'deki heterodoks grupların adı haline gelmiştir (Melikoff, 1999:9). Bununla birlikte, Melikoff'a göre, Alevi sözcüğü Türkiye'de günümüzde de Kızılbaş sözcüğüyle aynı aşağılayıcı anlamı taşımaya başlamıştır.

Dinsel inanışları nedeniyle Osmanlı zamanında dışlanan ve aşağılanan Aleviler, Cumhuriyetin kurulmasıyla şeriatı ve hilafeti kaldıran Kemalist rejime sempatiyle yaklaşmışlar ve Atatürk'ü desteklemişlerdir (Kehl-Bodrogi, 1996:60). Ancak, bu durum Cumhuriyetin ilk yıllarında Aleviliğin milli kimliğin yaratılması önünde bir engel olarak algılanmasını engelleyememiştir (Küçük, 2003:904). Cumhuriyetin kuruluşunu izleyen yıllarda Aleviler kendilerini ne kadar Türk milliyetçiliği ile meşrulaştırmaya çalışsalar da, 40'li ve 50'li yılların siyasi atmosferi içerisinde de laik Türk devletinin onları yok saydığı söylenebilmektedir (Küçük, 2003:905; Kehl-Bodrogi, 1996:58).

1960'lı yıllarda ise Soğuk Savaş döneminin gerilimleriyle Marksizm ile tanışan Aleviler, 70'lerin siyasi kutuplaşması içerisinde de kendilerine solda yer aramaya başlamıştır (Küçük, 2003:905). Öte taraftan 70'ler, milliyetçi ve milliyetçi muhafazakâr hareket tarafından Aleviliğin düşmanlaştırıldığı yıllar olmuştur (Bora, 2003:917). Müslümanlıklarından öteden beri şüphe edilen Alevilere yönelik olarak Sünni Müslümanlar kışkırtılmış, geleneksel Alevi-Sünni yabancılığı siyaseten de körüklenmiştir (Küçük 2003: 906).

Soğuk Savaş döneminin sona ermesiyle, etnik ve dinsel hassasiyetlerin artışı Alevi hareketini de siyasi gündemi meşgul eden konulardan biri haline getirmiştir (Küçük, 2003:906). 1980'li yıllara kadar Türkiye'de Alevilik, toplum bütünü içinde erimekteymiş gibi görünürken, 80 sonrası ise -Aleviliğin yeniden inşa olma süreci denilebilecek yıllarda- Alevilerin kültürel ve dinsel anlamda yeniden doğuşuna tanıklık etmektedir (Van Bruinessen 1996: 47, Kehl-Bodrogi 1996: 56-57). 1980 askeri darbesinin ardından Türkiye'de yaşanan genel toplumsal ve siyasi değişimlerden derin bir şekilde etkilenen Aleviler için 80'li yılların ortalarından itibaren kimlik tesis edici bir ölçüt olarak cemaat giderek daha fazla anlam kazanmıştır (Kehl-Bodrogi, 1996:55-56).

Yaklaşık dört yüzyıl boyunca devlete ve Sünni İslamcılara kendilerini Müslüman Türkler olarak kabul ettirmeye çalışan Aleviler için 1990'lı yıllardan itibaren yeni bir süreç başlamıştır. Artık devlet ve ileri gelen Sünni İslamcılar, Alevileri Müslüman olduklarına ikna etmek için çabalamak zorunda kalmışlardır (Bozkurt, 1999:111). Öyle ki; Türkiye'de özellikle 1950'li yıllardan itibaren yükselen Sünni İslam'ın siyaset sahnesindeki ağırlığı karşısında unutulmuş Aleviliğin, aslında Türklüğün özü, gerçek ve saf Türk Müslümanlığı (ya da İslam'ın Anadolu yorumu) olduğu söylemi devletin resmi politikası haline gelmiştir (Küçük, 2003:906).

Vorhoff, (1999:32)'a göre, resmi ideoloji açısından Türkiye nüfusunun etnik ve dinsel ayrışıklığı, uzun süredir kaçınılan ve hatta kamuoyunun önünde inkâr edilen bir konu olmuştur. Bununla birlikte, özellikle 1980'li yılların yarısından itibaren bu konudaki söylemi kısıtlayan tabular yıkılmış ve Alevilik kamu gündemindeki yerini

almaya başlamıştır (Vorhoff, 1999:32). Öyle ki, bir anda Türkiye'nin toplumsal ve siyasi yaşamında göz ardı edilmez bir hale gelen söz konusu bu toplumsal süreç "Alevi uyanışı" olarak tanımlanmaktadır (Vorhoff, 1999:33; Çamuroğlu, 1999:96).

1993 yılında Sivas'ta çoğunluğunu Alevi aydınların oluşturduğu 37 kişinin Sünni İslamcı köktendinciler tarafından öldürülmesi ile sonuçlanan Sivas Katliamı olarak bilinen olay ve ardından bazı Alevi mahallelerinde görülen ayaklanmalar, Alevi uyanışına yol açan önemli gelişmeler arasında yer almaktadır (Rittersberger-Tılıç, 1999:92). İlk Alevi partisi olarak bilinen Türkiye Birlik Partisi ile siyasal bir harekete evrilen Aleviler 1960'lardan sonra siyaset sahnesinde yer almaya başlamışlardır (Küçük, 2003:905). Daha sonra Demokratik Barış Hareketi adıyla 1996'da kurulan Alevi siyasi partisi ise parti programında Diyanet İşleri Başkanlığı'nın kaldırılmasına yer verdiği gerekçesiyle Anayasa Mahkemesi tarafından kapatılmış, yerine Barış Partisi adıyla yeni bir parti kurulmuştur. Ulusal düzeyde ortaya çıkan gelişmelerden en önemlisi ise 1995 yılında Alevi kimliğine sahip çıkan politik bir baskı grubunu ortaya çıkarması bakımından Hacı Bektaş Vakfı'nın kurulmuş olmasıdır (Rittersberger-Tılıç, 1999:93-94).

Yakın tarihte Alevi derneklerinin kurulması ve hızla yayılmasının ardındaki en önemli itici güç ise Alevilerin, siyasal İslam'ın yükselişine karşı duydukları savunma içgüdüsünde yatmaktadır (Çamuroğlu, 1999:97, Çakır, 1999:80). Alevilerin ortak siyasal birlik yaratma çabaları olarak nitelendirilebilecek bu gelişmeler, Alevi cemaatinin politikleşmesi yönündeki eğilimleri de güçlendirmektedir. Bu bağlamda, son yıllarda Türkiye'de yaşanan Alevi hareketliliğini esas olarak dinsel temelli politik bir hareketlilik olarak görmek mümkündür (Çakır, 1999:79).

Alevilerle ilgili Türkiye'de gerçekleştirilen bazı çalışmalara bakıldığında; örneğin din ve muhafazakârlık temelinde ötekileştirilenler üzerinden Türkiye'de farklı olma durumunu araştıran bir çalışmada, incelemeye alınan kentlerin çoğunda ve özellikle Alevi nüfusun yoğun olduğu illerde Alevilerin toplumsal baskı ve önyargılara en çok maruz kalan kesimler arasında ön plana çıktığı bulgulanmıştır. Araştırma süreci içerisinde Aleviler arasında kimlik gizleme en sık karşılaşılan sorunlar arasında yer almaktadır (Toprak vd. 2008:53, 56).

Yazılı basında ırkçı ve ayrımcı söylemlerin çerçevesizlenmesini araştıran bir başka araştırma kapsamında incelenen başlıklarda, Müslümanlığın tek bir olası yorumu meşru görülürken, "tüm Türkler Müslümandır" yargısının sürekli biçimde yeniden üretildiği görülmektedir. Böylelikle Aleviler ancak Müslümanlığın bütünleştirici çeperi içinde konumlanmaları halinde kabul görebilmektedir. Ayrıca Aleviliğin İslamdan ayrı bir din olmadığı, Alevilerin Türkiye topraklarında yaşayan bir azınlık olmadıkları, bunun tersinin bölücülük olarak yorumlanacağı türündeki gönderimler-söylemler, başlıklarda homojen bir kitle olarak Alevilere yapılan atıflarla sağlanmaktadır. Bu çerçevenin dışına taşan tüm söylemler ise ya görmezden gelinmekte ya da bir tehdit unsuru olarak değerlendirilmektedir (Köker vd. 2009:55).

Alevilerin, seçim dönemlerinde medyadaki temsillerine ilişkin bir diğer araştırmada ise Alevilerin medya ve siyaset tarafından oy potansiyeli olarak görüldüğü, ancak sorunlarının görmezden gelindiği ve siyasetçilerin çözüm üretmekten, medyanın da sorunları yansıtmaktan kaçındığı sonucuna ulaşılmıştır (Tombul, 2007:66-70).

Günümüze gelinen süreçte ise gerek Alevilikle gerekse de kültürel kimliklerle ilgili yaşanan tartışmalar, Alevilerin taleplerini tekrar gündeme getirmiş ve bu konuda bir dizi çalışmanın

gerçekleştirilmesi sonucunu doğurmuştur. Bu kapsamda Türkiye’de uzun yıllardır çözülemeyen Alevilik meselesini çözüme iddiasıyla yolan çıkan Adalet ve Kalkınma Partisi hükümeti tarafından “Alevi Açılımı” projesi çerçevesinde 7 ayrı çalıştay gerçekleştirilmiştir. Alevi açılımı projesinin mimarı olarak gösterilen Başbakan danışmanı ve Alevi kökenli Adalet ve Kalkınma Partisi İstanbul milletvekili Reha Çamuroğlu’nun danışmanlık görevinden istifa etmesinin ardından açılım süreci, Haziran 2009 ile Ocak 2010 tarihleri arasında gerçekleştirilen 7. Alevi Çalıştayı ile sona ermiştir.

6. ARAŞTIRMANIN YÖNTEMİ (RESEARCH METHOD)

Araştırma kapsamında Alevilere ilişkin haberlerin kurulduğu söylem pratiklerini ortaya koymak amacıyla Teun A. van Dijk’in eleştirel söylem çözümlemesi yöntemi kullanılmıştır. Eleştirel söylem çözümlemesi, makro yapı ve mikro yapı olmak üzere iki ana bölüme oluşmaktadır. Makro yapı bölümünde tematik ve şematik unsurlar çözümlenmektedir. Tematik çözümleme kapsamında üst başlık, başlık, alt başlık ile spot ve haber girişleri incelenmektedir. Şematik çözümleme ise durum ve yorum bölümlerinden oluşmaktadır. Durum ve yorum bölümlerinde ana olayın sunumu, sonuçlar, ardalın ve bağlam ile haber kaynakları ve habere konu olan olayın taraflarının değerlendirmeleri ele alınmaktadır. Mikro yapı çözümlemesinde ise sentaktik, bölgesel uyum, kelime seçimleri ve haberin retoriği incelenmektedir (van Dijk, 1988:15-16).

Çalışmada, Adalet ve Kalkınma Partisi hükümetinin Alevi açılımı çerçevesinde gerçekleştirdiği çalıştayların sonucusu olan 7. Alevi Çalıştayı ile ilgili haberler eleştirel söylem çözümlemesine tabi tutulmaktadır. 28-29-30 Ocak 2010’da düzenlenen son çalıştayın ardından *Alevi Çalıştayı Ön Raporu* hazırlanarak başbakana sunulmuş ve rapor kamuoyu ile paylaşılmıştır. Alevi Çalıştayları’nın genel bir değerlendirmesi niteliğinde olan bu rapor ulusal medyada geniş bir yer kaplamış ve halen tartışılmaya devam edilmektedir. Bu doğrultuda araştırma kapsamında 7. Alevi Çalıştayı’nın gerçekleştirildiği 28-29-30 Ocak 2010 tarihleri ile 1 gün öncesi (27 Ocak) ve sonrası (31 Ocak) olmak üzere toplam 5 günlük süre içerisinde konuyla ilgili yayınlanan haberler analize dahil edilmiştir. Çalışma kapsamında toplam 21 ulusal gazetede tarama yapılmıştır. Ancak Posta, Ortadoğu, Dünya ile Halka ve Olaylara Tercüman gazetelerinde tarama yapılan tarihlerde konuyla ilgili haberlere rastlanılmamıştır. Sonuç olarak, 17 gazetenin basılı versiyonlarında yer alan toplam 46 haber metni incelenmiş, internet sayfaları ise çalışma dışında tutulmuştur.

7. ALEVİ ÇALIŞTAYI İLE İLGİLİ HABERLERİN SÖYLEMİ

(A CRITICAL DISCOURSE ANALYSIS OF THE 7TH WORKSHOP OF ALEVİ)

7.1. Tematik Çözümleme (Thematic Analysis)

7.1.1. Başlıklar (Headlines)

Başlıklar, önemli metinsel ve bilişsel işlevlere sahiptir. Başlıkların ana işlevi, haber metni içindeki en önemli bilgiyi özetlemesidir. Bir başka ifadeyle, başlıklar haber metninin ana temasını ifade etmektedir. Başlıklar, genellikle ilk göze çarpan unsur olmakta ve haberin anlamlandırılması sürecinde okuyucular tarafından kullanılmaktadır. Bu süreçte, başlıklar, okuyucunun haber metnini anlamlandırmak için gereksinim duyduğu bellekteki bilgilerin etkinleştirilmesinde de kullanılmaktadır (van Dijk, 1991:50).

Bu bağlamda, bazı haberlerin başlıklarında çalıştayın niteliğine ilişkin negatif göndermeler ön plana çıkmaktadır. Söz konusu başlıklar aracılığıyla Alevi Çalıştayı’nın belirli nitelikleri üzerinden çalıştayı olumsuzlayıcı bir yaklaşım biçimi başlıklarda açığa

çıkılmaktadır. Bu nitelikler içerisinde çalıştay kapsamında ana aktör konumundaki Alevilerin görmezden gelinmesi ya da yeterince dikkate alınmaması gibi bir nokta özellikle ön plana çıkmaktadır. Alevilerin çalıştay içindeki konumlarına yönelik eleştirileri içeren bu nokta, aynı zamanda çalıştaya ve bu etkinliğin düzenleyicisi olan Adalet ve Kalkınma Partisi'ne yönelik tepkilerle de birleşmektedir. Bir başka anlatımla, bu kesişim noktaları üzerinden çalıştayı, egemenlerin kendi istekleri doğrultusunda biçimlendirdikleri ve bu bağlamda göstermelik bir nitelik taşıdığı yönünde ima ve göndermelerin bazı haberlerin başlıklarına çıktığı söylenebilmektedir. Bu haber başlıklarının öne çıktığı gazetelere bakıldığında; gazetelerin ideolojik duruşlarına paralel bir haber söyleminin kurulduğu söylenebilmektedir.

Söz konusu haber başlıklarında Alevilerin dikkate alınmaması gibi bir noktanın ortak payda olması, aynı zamanda Alevi kimliğinin çalıştay kapsamında bir ana aktör olarak yer alması gerektiği yönünde bir gönderim de taşımaktadır. Diğer bir ifadeyle, Alevilerin kimlik ve sorunları ile ilgili taleplerinin bizzat kendileri tarafından tanımlanması gerektiği yönünde örtülü bir referanstan söz edilebilmektedir. Çünkü, başlıkların ortak gönderim noktası olan Alevilerin yok sayılması, çalıştayı düzenleyen egemen güçlerin Alevilerin yerine ve adına tanımlama yaptıkları imasını da taşımaktadır. İlgili haber başlıklarına şu örnekler verilebilir:

AKP'nin düzenlediği son ve en büyük çalıştaya örgütler çağrılmadı (Cumhuriyet - üst başlık - 29.01.2010)

Alevileri yok sayan çalıştay (Cumhuriyet - 29.01.2010)

'AKP çalıştayı sulandırıyor' (Cumhuriyet - 30.01.2010)

ALEVİSİZ ALEVİ ÇALIŞTAYI (Evrensel - 29.01.2010)

AKP'nin takkesi düştü (Evrensel - 29.01.2010)

Alevisiz Alevi açılımına devam (Hürriyet - 29.01.2010)

'Zavallı azınlık' muamelesi (Cumhuriyet - 31.01.2010)

Haber başlıklarının birkaçında yine çalıştayı niteliğine ilişkin bir gönderme dikkat çekmektedir. Bu noktada, Alevi Çalıştayı'nda kadın temsilcilerin bulunmamasına yönelik gönderimler üzerinden çalıştaya yönelik eleştiriler başlıklara çıkarılmaktadır. Bu haber başlıkları şu şekildedir:

Kadınsız Alevi çalıştayı (Hürriyet - 29.01.2010)

Alevi açılımında 'kadınsız çalıştay' tartışması çıktı (Hürriyet - 29.01.2010)

Haber başlıkları incelendiğinde; birtakım uzlaşım noktaları, sorunlara yönelik olumlu gelişmeler ve çalıştayı katkıları gibi noktalar aracılığıyla çalıştaya yönelik olumlu gönderimlerin bazı haberlerin başlığına çıkarıldığından da söz edilebilmektedir. Bir başka anlatımla, Alevi Çalıştayı'na yönelik pozitif bir yaklaşımın haber başlıklarında sergilendiği ve bu yöndeki başlıkların kullanımının tercih edildiği söylenebilmektedir. Söz konusu başlıklar şu şekilde örneklendirilebilir:

Alevi tarihinde bir kazamın (Yeni Şafak - 29.01.2010)

Alevi çalıştayı'nda dini birlik vurgusu (Yeni Şafak - 31.01.2010)

Alevilik okullarda ders kitaplarına giriyor Madımak, park oluyor (Zaman - 31.01.2010)

Konuların açık ve net bir şekilde tartışılması kazanım (Vatan - 31.01.2010)

Alevi çalıştayı'nda orta yol bulundu (Türkiye 29.01.2010)

Alevi çalıştayı'ndan olumlu mesajlar (Radikal - 31.01.2010)

Alevi açılımında söz akıl adamlarda (Hürriyet - 28.01.2010)

Çalıştaylarla Alevilik resmen tanınmış oldu (Star - 31.01.2010)

Başlıkların bazılarında ise sadece çalıştayın ve hazırlanacak Alevi raporu ile ilgili gelişmelerin duyurulması söz konusudur. Bu noktada olumlu ya da olumsuz gönderimler olmaksızın sadece duyuru niteliğinde başlıkların kullanıldığı görülmektedir. Bu başlıklara bazı örnekler şunlardır:

- Son Alevi çalıştayı bugün* (Vatan - 28.01.2010)
Alevi Çalıştayı 7. kez toplandı (Taraf - 29.01.2010)
Alevi raporu Erdoğan'a verilecek (Milliyet - 29.01.2010)
'ALEVİ RAPORU' şubatta açıklanacak (Bugün - 29.01.2010)
Alevi çalıştayında final günü (Star - 31.01.2010)
Alevi açılımında son çalıştay bugün (Hürriyet - üst başlık - 28.01.2010)
- Haber başlıklarında dikkat çeken bir başka nokta; çalıştay kapsamında Alevilerin sıklıkla gündeme gelen sorunları ile ilgili konuların başlıklarda önemli ölçüde yer bulmasıdır. Sorunsal niteliğindeki bu konular, kimi başlıklarda uzlaşma kimi başlıklarda ise tartışmalı noktalara işaret etmektedir. Sorunlara ilişkin haber aktörlerinin açıklamaları ve önerileri ile muhtemel çözüm yollarına ilişkin bazı formüllerin yer bulduğu başlıklarda, ağırlıklı olarak Cemevlerinin statüsü ve Diyanet İşleri Başkanlığı, Madımak Oteli ile ilgili çalışmalar ve zorunlu din dersi gibi konular ön plana çıkmaktadır. Bu başlıklar, şu şekilde örneklendirilebilir:
- Bulaç: İslam dininin mabedi mescittir* (Yeni Şafak - 29.01.2010)
Devlet herkese hizmet vermeli (Yeni Şafak - 31.01.2010)
Cemevlerine ibadethane statüsü verilemez (Milli Gazete - 31.01.2010)
Cem Evleri, 'İnanç Merkezi' olsun teklifi (Güneş - 30.01.2010)
Diyanet'te Alevilikle ilgili birim kuruluyor (Hürriyet - 28.01.2010)
Cemvleri sorununu belediyeler çözecek (Star - 28.01.2010)
Zorunlu din dersinde İKİLİ FORMÜL önerisi (Milliyet - 31.01.2010)
Çalıştay'da Madımak için üç formül (Hürriyet - 30.01.2010)
'Madımak yeniden dizayn edilecek' (Vatan - 30.01.2010)
Din vergisi toplansın (Akşam - 31.01.2010)
- İncelenen haberler içerisinde bir haberde ise Alevi Çalıştayı'ndan bağımsız olarak Hz. Ali'nin şehit edilmesinin yıldönümü konusu işlenmekte ve bu noktada Alevilere yönelik olumsuz gönderim barındıran bir söylemin başlığa çıkarıldığı görülmektedir. Haberin başlığı, *Aleviler Hz. Ali'yi unuttu* (Vakit - 31.01.2010) biçiminde atılmıştır. Haberin ara başlığı ise *MARAŞ, SİVAS VE DERSİM'DE YAŞANANLARI ANAN ÖRGÜTLER, HZ. ALİ'NİN ŞEHADETİNİ UNUTTU!* şeklinde konulmuştur. Bu biçimdeki başlıkların, Alevilere ve Alevi kimliğine yönelik negatif ton ve imalar içeren ve aynı zamanda ötekileştirici bir söylemin taşıyıcısı olduğu söylenebilmektedir.

7.1.2. Spot/Haber Girişleri (Leads)

İncelenen haberlere bakıldığında; başlıklarda açığa çıkan tabloya paralel söylemlerin spot ve haber girişlerinde de benzer bir dağılım sergilediği ortaya çıkmaktadır.

Bu bağlamda spot/haber girişlerinin bir kısmında çeşitli Alevi örgütlerinin ve Alevi temsilcilerinin protesto ve tepkilerini içeren, Alevilerin dikkate alınmaması üzerinden çalıştayın niteliğine ilişkin negatif göndermelerin hâkim olduğu bir söylem öne çıkartılmıştır. Bu söylemi taşıyan spot/haber girişlerinde Alevilerin yok sayılması ve sorunlara çözüm üretilmemesi, çalıştaya yönelik tek taraflılık ve göstermelik imaları ile Alevilere yönelik bakış açısı gibi noktalar ön plana çıkmaktadır. Bu söylemlerin taşıyıcısı bazı spot ve haber

girişleri aracılığıyla çalıştayın ideolojik bir boyut taşıdığına yönelik gönderimlere yer verildiği de söylenebilmektedir. Söz konusu ideolojik boyuta işaret eden spot ve haber girişlerinde çalıştayın Alevileri yadsıyan bir nitelik taşıdığına yönelik imalara ve referanslara yer verilmektedir. Bu spot/haber girişleri şu şekilde örneklendirilebilir:

Kızılcahamam'da 3 gün sürecek 7. Alevi Çalıştayı'na, Pir Sultan Abdal Kültür Derneği ile Alevi Kültür Dernekleri'nin çağrılmadığını belirten ve bu durumu protesto eden en büyük Alevi örgütü Alevi Bektaşî Federasyonu da katılmadı. Alevi Bektaşî önderlerinin süreçte yok sayıldığını, yalnızca belli örgütün temsilcilerinin çağrıldığını söyleyen Alevi Bektaşî Federasyonu Başkanı Ali Balkız, hükümetin çözüme yönelik adım atmadığını öne sürdü. (Cumhuriyet - 29.01.2010)

'**UMUTLA**' başladı. Aleviler taleplerini dile getirmek istedi. Ancak yapılan 6 çalıştayda da hükümet Alevilerin taleplerine kulaklarını tıkadı. Çalıştaylarda Alevilerden çok başkaları dinlendi. Hatta katliam sanığı Ökkeş Şendiller dahi davet edildi. Süreç böyle işleyince 7. ve son Alevi Çalıştayı da Alevisiz yapıldı. (Evrensel - 29.01.2010)

AK Parti'nin Alevi kökenli milletvekili Reha Çamuroğlu, "Alevilere yönelik psikolojik hareket var" diyerek, çalıştaya katılmayacağını açıkladı. (Hürriyet - 28.01.2010)

Alevi Bektaşî Federasyonu Genel Başkanı Ali Balkız, ilk Alevi Çalıştayı'na katılarak sorunlarını dile getirdiklerini ancak Hükümetin çözüme yönelik adım atmadığını ileri sürdü. (Vatan - 29.01.2010)

Alevi çalıştaylarının yedincisi Alevi örgütlerinin protestosunun gölgesinde başladı. Alevi Bektaşî Federasyonu (ABF) başta olmak üzere, Alevi örgütleri çalıştaya katılmama kararı aldı. Örgütlerin, çalıştayda "Alevilik: Çerçeveselendirme Sorunları" konu başlığı nedeniyle kendilerine kefen biçilmeye çalışıldığını öne sürdükleri ve bu nedenle protesto ettikleri öğrenildi. (Radikal - 29.01.2010)

İki haberin spot/haber girişlerinde ise çalıştaydaki kadın temsilci yokluğuna dikkat çekilmektedir. Alevi Çalıştayı'nda kadınların katılımının olmamasına aynı zamanda eleştirel bir ton barındırarak yer veren spot/haber girişleri şöyle:

"**ALEVİ** açılımının dün başlayan son çalıştaya, "Kadınsız çalıştay" tartışması damga vurdu. Gazeteci-Yazar Oral Çalışlar, Devlet Bakanı Faruk Çelik'e "Toplumun yarısını kadınlar oluşturuyor ancak değerlendirme oturumunda neden hiç kadın temsilci yok?" sorusunu yöneltti. (Hürriyet - 29.01.2010)

Alevi açılımı konusunda yol haritasının belirleneceği 7. Alevi Çalıştayı, Kızılcahamam'da 'erkek erkeğe' başladı. Tek bir kadın temsilcinin olmadığı çalıştaya 'katılım'da düşündürücü. (Radikal - 29.01.2010)

İncelenen haberler içerisinde bazı spot ve haber girişlerinde sorunların çözümü konusunda uzlaşım noktalarına ve sağlanan kazanımlara işaret edilerek çalıştaya yönelik olumlu noktaları ön plana çıkaran bir yaklaşımın sergilendiği görülmektedir. Alevilerin çalıştay kapsamında yeterince dikkate alınmaması ve protestolar ile tepkiler gibi noktaları öne çıkaran haberlerle karşılaştırmalı olarak düşünüldüğünde buradaki spot ve haber girişlerinde uzlaşılabilir/ortak noktaya varılan konuların kullanımı üzerinden olumsuz bir söylemin tercih edildiği söylenebilmektedir. Söz konusu spot/haber girişleri şu şekilde örneklendirilebilir:

Ankara Kızılcahamam'da üç gün süren son Alevi Çalıştayı, karamsar olanların bile beklemediği derecede olumlu biçimde sonuçlandı. Hem Aleviler hem de hükümet, varılan mutabakattan memnun kaldı. (Zaman - 31.01.2010)

Hükümetin Alevi açılımı kapsamında gerçekleştirdiği çalışmaya katılan Arif Sağ, "Yüzlerce yıllık Alevi tarihinde önemli bir adım. Konuların açık ve net şekilde tartışılması bir kazanım" dedi. Bakan Çelik, çalıştayla ilgili raporun şubat ayında tamamlanacağını söyledi. (Yeni Şafak - 29.01.2010)

Hükümetin Alevi Açılımı projesi kapsamında gerçekleştirilen 7'nci Çalıştayı dün tamamlandı. Katılımcılar tarafından yapılan açıklamalarda çalıştayda "cemevlerine hukuki bir statü tanınması" ve "zorunlu din dersleri devam edecekse içeriğinin bilimsel olması, tüm din ve mezheplere eşit uzaklıkta bulunması" konusunda görüş birliğine varıldığı bildirildi. (Vatan - 31.01.2010)

Alevi Çalıştayı'nın 7.'si Kızılcahamam Asya Termal Otel'de gerçekleştirildi. Devlet Bakanı Faruk Çelik, gelinen noktada problemlerin çözümüne ilişkin olarak tüm kesimlerde belli düzeyde bir makuliyet ortamı sağlandığını söyledi. (Türkiye - 29.01.2010)

Gazeteci yazar Oral Çalışlar da, çalıştayın "devletin Aleviliği resmi olarak tanıdığına göstergesi olduğunu" söyledi. (Star - 31.01.2010)

İncelenen haberlerin bazılarında yine başlıklardakine benzer biçimde Alevi Çalıştayı'nı sadece duyurucu bir nitelik taşıyan ve dolayısıyla etkinliğe yönelik nötr bir yaklaşım sergileyen spot ve haber girişlerinin kullanıldığı görülmektedir. Olayı yalnızca duyurmakla yetinen ve belli bir noktayı öne çıkarmayan bu spot/haber girişlerine örnek olarak şunlar verilebilir:

Devlet Bakanı Faruk Çelik'in yürüttüğü Alevi açılımında son çalıştay, bugün başlıyor. (Hürriyet - 28.01.2010)

Devlet Bakanı Faruk Çelik, Alevi Çalıştayları ile ilgili raporu şubat ayında tamamlamaya çalışacaklarını söyledi. (Bugün - 29.01.2010)

Hükümetin Devlet Bakanı Faruk Çelik'in koordine ettiği Alevi açılımı çerçevesinde bugüne kadar 6 kez yapılan Alevi Çalıştaylarından sonuncusu bugün başlayacak. Kızılcahamam'daki 7. Çalıştay üç gün sürecek. (Vatan - 28.01.2010)

Spot/haber girişlerinin bir kısmında ise hem Alevi çalıştaylarının yapılış amacına yönelik olumsuz bir değer yargısı taşıyan hem de olaya ilişkin bilgileri duyuran niteliğe sahip bir söylem birlikte yer almaktadır. Bir başka anlatımla, aynı cümle içerisinde çalışmaya ilişkin bilgiler sunulurken, çalıştayın neden yapıldığına ilişkin pozitif yönde değerlendirici bir ifadeye de yer verilmektedir. Söz konusu haber girişleri örnekleri şunlardır:

Hükümetin Alevi vatandaşlarının sorunlarına çözüm bulmak için geçtiğimiz haziran ayında başlattığı açılımda son kavşağa girildi. Alevi açılımı çerçevesinde, bugüne kadar 6 çalıştay düzenlenmişti. Üç gün sürecek olan 7. ve son Alevi Çalıştayı dün Kızılcahamam'daki Asya Oteli'nde başladı. (Milliyet - 29.01.2010)

Hükümetin, Alevilerin sorunlarına çözüm bulmak için geçtiğimiz haziran ayında başlattığı açılımda son kavşağa girildi. Alevi açılımı çerçevesinde, bugüne kadar 6 çalıştay düzenlenmişti. Üç gün sürecek olan 7. ve son Alevi Çalıştayı dün Kızılcahamam'daki Asya Oteli'nde başladı. (Milliyet - 29.01.2010)

Spot ve haber girişlerinde öne çıkan bir başka nokta da Alevilerin sorunları, bu sorunlara yönelik çözüm önerileri ile Alevi örgütlerinin temsilcileri, bilim insanı, gazeteci gibi haber aktörlerinin konuya ilişkin görüşlerinin harmanlandığı bir söyleme yer verilmesidir. Söz konusu spot ve haber girişlerinde ağırlıklı olarak haber aktörlerinin muhtelif çözüm önerilerine yönelik açıklamalarına yer verilmektedir. Bununla birlikte bazı çözüm önerilere yönelik karşı çıkışların ve gerekçelerinin de birkaç spot ve haber girişinde yer aldığı görülmektedir. Bu spot ve haber girişleri şu şekilde örneklendirilebilir:

Kızılcahamam'da 3 gün sürecek 7. Alevi Çalıştayı'nda ikinci gün Madımak Oteli gündem maddesi olarak ele alındı. Devlet Bakanı Faruk Çelik, otelin müze, anıt, kültür merkezi ve park olması konusunda farklı görüşler ortaya atıldığını söyledi. (Yeni Şafak - 30.01.2010)

Kızılcahamam'da düzenlenen 7. Alevi Çalıştayı'nın 3. ve son gününde, cemevlerinin statüsü ve Alevi inanç önderlerinin durumu ele alındı. Çalıştay'da konuşan Prof. Dr. Hüseyin Hatemi, Alevi, Şii ve gayrimüslimlerin ihtiyaçlarının iki farklı şekilde karşılanabileceğini belirterek, Sünni Diyanetin, kamu tüzel kişiliği olarak ama özerk şekilde varlığını sürdürmeye devam etmesi gerektiğini, Diyanetin kaldırılmasının toplumsal huzuru ve dini birliği bozacağını söyledi. (Yeni Şafak - 31.01.2010)

Dünya Ehl-i Beyt Başkanı Fermani Altun da toplantıda Alevilerin inanç önderlerini yetiştirmesi, Alevilik konusunda araştırma yapan enstitülerin açılması, Diyanet İşleri Başkanlığının tüm inanç kesimlerini içine alacak şekilde konseye dönüştürülmesi ve özerkleştirilmesi konusundaki görüşlerini dile getirdiklerini belirtti. (Star - 31.01.2010)

PROF. Dr. Hüseyin Hatemi, Diyanet İşlerinin finansal kaynağını sağlamak için "dini vergi" toplanabileceğini, Alevi ve gayrimüslim vatandaşların bu vergiden muaf tutulabileceğini kaydetti. (Milli Gazete - 31.01.2010)

ALEVİLERİN "cemevlerine ibadethane statüsü verilmesi" yönündeki talebi, AKP'nin Kızılcahamam'daki çalıştayında tartışmaları alevlendirdi. Diyanet İşleri Başkanlığı, cemevlerine ibadethane statüsü verilmesine karşı çıkıyor. (Güneş - 30.01.2010)

Alevi Çalıştayı'nda, Alevi kesimde tepkilere neden olan zorunlu din dersi konusunda, din öğretiminin ikiye ayrılması formülünde görüş birliği sağlandı. Formüle göre; dinler hakkında bilgi veren din kültürü ve ahlak bilgisi dersi zorunlu olarak kalırken; ibadete yönelik pratik bilgilerin verileceği din öğretimi dersi seçmeli hale gelecek. (Milliyet - 31.01.2010)

Devlet Bakanı Faruk Çelik, "Madımak'ın yeni bir kin ve nefret yerini çağrıştırmayacak şekilde yeniden dizayn edilmesi konusunda fikir birliği oluştu" dedi. (Cumhuriyet- 30.01.2010)

Alevi Çalıştayı'ndan Madımak Oteli'nin yıkılarak yerine müze, anıt ya da park yapılması yönünde üç formül çıktı. (Hürriyet - 30.01.2010)

Prof. Dr. Hatemi, Diyanet İşleri'nin finansal kaynağını sağlamak için 'dini vergi' toplanabileceğini, Alevi ve gayrimüslim vatandaşların bu vergiden muaf tutulabileceğini kaydetti. (Akşam - 31.01.2010)

Spot ve haber girişleri bağlamında dikkat çeken bir diğer önemli nokta ise çalıştaydan ayrı olarak Hz. Ali'nin şehit edilmesinin yıldönümü ile ilgili bir haberde ortaya çıkmaktadır. Söz konusu haberin spot ve girişinde Alevilere ve Alevi kimliğine yönelik negatif ima ve gönderimler taşıyan bir söylem kullanıldığı söylenebilmektedir. Ayrıca haber girişinde Aleviler örgütlerinin herhangi bir etkinlik düzenlememesi, dini kurumların düzenlediği etkinlikler ile karşılaştırmakta ve sonrasında bu durum, Alevilerin Diyanet İşleri Başkanlığı'nın kaldırılması talebine bağlanmaktadır. Dolayısıyla haber girişinde Alevilerin bu talebinin tutarsız olduğuna yönelik ideolojik bir ima ve gerekçelendirme oluşturulmaya çalışılmaktadır. Bir başka anlatımla, Alevilerin söz konusu talebini olumsuzlayan ve bunu meşru bir zemine oturtmaya çalışan bir söylemin kullanıldığı görülmektedir. Haberin spot ve girişindeki bu söylemin, Alevileri ve Alevi kimliğini ötekileştirici bir söylem olduğu söylenebilmektedir. Çünkü bu yönde ima ve gönderimler taşıyan bir söylem, hem etnomerkezci, stereotipik

ve önyargılarla yüklü bir boyut hem de örtülü bir biz-onlar ayrımı barındırmaktadır. Burada aynı zamanda Aleviler ve onların talepleri, homojen ve bütünsel bir blok olarak değerlendirilmektedir. Söz konusu haberin spot ve haber girişi şu şekildedir:

Hz. Ali'nin şehadet yıldönümünde bütün camilerde hutbe okutulurken; Alevi örgütleri hiçbir etkinlik düzenlemedi. (Vakit - 31.01.2010)

Alevilerin zulme uğradığı günlerde anma töreni yapan Alevi örgütleri, Hz. Ali'nin (r.a.) şehid edilmesinin yıldönümü olan 28 Ocak'ta hiçbir etkinlik düzenlemedi. İstanbul Müftülüğü tarafından hazırlanan ve önceki gün bütün camilerde okunan "Hz. ALİ (R.A.)" konulu hutbede, Hz. Ali'nin (r.a.) şehadeti işlendi. Diyanet İşleri Başkanlığı'nın kaldırılmasını talep eden Alevilerin, önderleri olarak gördükleri Hz. Ali'yi (r.a.) unutmaları ise dikkat çekici bulundu. (Vakit - 31.01.2010)

7.2. Şematik Çözümleme (Schematic Analysis)

Şematik çözümleme çerçevesinde araştırmada incelenen haberlere bakıldığında; 7. Alevi Çalıştayı'nın sunumu, çalıştaya ve Alevilik meselesine ilişkin tarihsel ardağan, siyasi ve sosyo-kültürel bağlam, ilgili taraflar ile söylemleri, haber kaynakları ve çalıştayı sonuçları itibarıyla tek ve homojen bir haber söyleminden söz edilememektedir.

7. Alevi Çalıştayı'na yönelik basında yer alan haberlerde öncelikle çalıştaya katılanlar ve destek verenler ile çeşitli nedenlerden dolayı çalıştaya katılmayı kabul etmeyenler ve zaten davet edilmeyenlerin tepkilerine ilişkin söylemler ön plana çıkmaktadır:

Basına kapalı olarak üç gün sürecek değerlendirme çalıştaya, TBMM İnsan Haklarını İnceleme Komisyonu Başkanı Zafer Üskül, eski milletvekillerinden Arif Sağ, gazeteci Oral Çalışlar, Din İşleri Yüksek Kurulu Başkanı Hamza Aktan, AKP İstanbul Milletvekili İbrahim Yiğit, Cem Vakfı Başkanı Prof. Dr. İzzettin Doğan'ın da aralarında bulunduğu davetliler katılıyor. (Taraf - 29.01.2010)

Dünya Ehlibeyt Vakfı Başkanı Fermani Altun da "tarihi bir hizmet" olarak nitelediği Alevi Çalıştaylarını desteklediklerini söyledi. (Taraf - 29.01.2010)

... Alevi Çalıştayı'na Devlet Bakanı Faruk Çelik, Meclis İnsan Hakları Komisyonu Başkanı Zafer Üskül, Arif Sağ, Tarhan Erdem, Oral Çalışlar'ın da aralarında bulunduğu Alevi kanaat önderleri, siyasiler, ilahiyatçılar ve gazetecilerden oluşan 40 kişilik bir grup katıldı. (Yeni Şafak - 29.01.2010)

"MORAL VERDİLER" arabaşlıklı haberde de Devlet Bakanı Çelik'in sözlerine yer verilmekte ve haber metninde tırnaksız doğrudan alıntılama yapılarak kullanılmaktadır:

MORAL VERDİLER: Geçtiğimiz haftalarda Alevi ve Bektaşî inanç önderleriyle çalışma yemeğinde bir araya geldik. İnanç önderleri doğru yolda olduğumuzu söyleyerek, moral destek sağladılar. (Vatan - 29.01.2010)

Çalıştaya katılmayanlara ve/veya davet edilmeyenlere ilişkin haber metinlerinde kurulan söylemelere bakıldığında da; Alevi dernekleri arasındaki görüş ayrılıkları ile çalıştayı düzenleyen hükümet yetkililere yönelik itirazlar dikkati çekmektedir:

AKP'ye karşı duruşlarıyla tanınan örgüt, inanç önderi, siyasetçi, bilim adamı ve yazarların çağrılmadığı çalıştayda Diyanet İşleri Başkanlığı Din İşleri Yüksek Kurulu üyeleri ve İslamcı medyadan yazarların çağrılması, listenin hükümet ve Cem Vakfı tarafından hazırlandığı iddiaları ortaya atıldı. (Cumhuriyet - 29.01.2010)

Alevi Bektaşî Federasyonu Genel Başkanı Balkız, "TBMM bu konuyu içtenlikle ele alıp, parti farkı gözetmeksizin çözüme ulaştırmalı. Pir Sultan Abdal Kültür Derneği ve Alevi Kültür Dernekleri çalışmaya davet edilmedi, biz de davetli listesine sonradan kerhen eklendik. Avrupa Alevi Birlikleri Konfederasyonu ise hiçbir çalışmaya çağrılmadı. Yani Alevi-Bektaşîlerin önderleri bu süreçte yok sayılmıştır. Bu Çalıştay, Cem Vakfı ile AKP arasında geçen bir alışverişten ibarettir" dedi. (Radikal - 29.01.2010)

...Alevi Bektaşî Federasyonu, "Cem Vakfı ile AKP'nin alışverişinden ibaret" deyip çalışmayı boykot etti. (Hürriyet - 29.01.2010)

... Çalıştayın katılımcıları arasında, Alevi kesiminin temsilcilerinin yanı sıra Diyanet İşleri Başkanlığı ile Milli Eğitim Bakanlığı'ndan yetkililer de yer aldı. Alevi Bektaşî Federasyonu çalışmaya katılmadı. Federasyon Genel Başkanı Ali Balkız, "Alevi Çalışmayı Cem Vakfı ile Ak Parti arasında geçen bir alışverişten ibarettir" açıklaması yaptı. (Milliyet - 29.01.2010)

Davet edilenler arasında basın-yayın ve medya dünyasından tek bir Alevi'nin çağrılmaması da dikkat çekti. Hüseyin Hatemi, Ali Bulaç ve Fehmi Kuru gibi İslamcı kanattan yazarların çağrıldığı Çalıştay'da merkez medyadan bir tek Oral Çalışlar davet edildi. (Cumhuriyet-29.01.2010)

Çalışmaya katılmayanlarla ilgili olarak dikkat çeken bir diğer haberde de Alevi Açılımı projesinin mimarı olarak bilinen Adalet ve Kalkınma Partisi İstanbul Milletvekili Reha Çamuroğlu'nun, çalışmayı düzenleyen ve aynı zamanda kendi partisinin mensupları da olan hükümet yetkililerine yönelik eleştirisine yer verilmektedir:

Çalıştaylarda Alevilerin "zavallı bir azınlık konumuna hapsedildiğini" ifade eden Çamuroğlu, "Böyle bir tabloda benim de olmam düşünülemezdi" dedi. (Cumhuriyet- 31.01.2010)

Alevisiz Alevi açılımına devam başlıklı kutu haberde de, Çamuroğlu'nun eleştirilerine yer verilmektedir:

...Çamuroğlu, "Alevilere yönelik psikolojik hareket var" diyerek, çalışmaya katılmayacağını açıkladı. Çamuroğlu, "Süreçten dışlandım. Ancak şimdi, olumsuz faturaya ortak olabileceğim durumlara davet ediliyorum. Alevisiz, Alevi Açılımı'na devam etsinler" dedi. (Hürriyet-28.01.2010)

Çalışmaya davet edilenler ve edilmeyenlerle ilgili farklı bir söylem olarak kadınların temsil sorununun da haberlere yansıdığı görülmektedir. 7. Alevi Çalıştay'ında kadın temsilcilerin neden yer almadığı yönündeki eleştiriyi konu edinen haberlerde Devlet Bakanı Faruk Çelik'in şu sözlerine yer verilmektedir:

...Kızılcahamam'daki 7.'nci çalışmaya başkanlık eden Çelik de "Olsaydı iyi olurdu ama herhangi bir art niyet yok" yanıtını verdi. Bugüne kadar 6 çalıştayda sadece 3 kadın yer aldı: Sanatçı Sabahat Akkiraz, Kelime Ata ve Hüsnüye Takmaz. (Hürriyet - 29.01.2010)

...Yazar Oral Çalışlar, katılımcılar arasında kadın bulunmamasını eleştirdi. Çelik ise, "Kadın olmaması bizim hatamız" dedi. (Milliyet - 29.01.2010)

İdeolojik duruşlarına göre farklılıklar gösteren gazetelerin 7. Alevi Çalıştay'ına getirilen eleştirilere cevap niteliğinde yer verdikleri haberlerde de farklılıklar bulunmaktadır. İktidardaki Adalet ve Kalkınma Partisi hükümetine ideolojik yakınlığı olan gazetelerde, eleştirilere doğrudan hükümet yetkilileri, devlet bakanı ve bazı devlet kurumları yöneticileri gibi akredite kaynakların söyledikleri üzerinden cevap verilmektedir. Bir başka anlatımla, akredite kaynak konumundaki haber aktörlerinin söylemlerine şu şekilde yer verilmektedir:

Çelik, "Mevcut problemlerle yaşamayı alışkanlık haline getirenleri, bunlardan nemalananları ve ihtiraslarını kurumsallaştıranları toplumun sağduyusuna havale ediyoruz" dedi. (Türkiye- 29.01.2010)

Bakan Çelik, "Sorunların zaman içinde kronikleşmesi sosyal kesimler arasında ciddi güven kaybına yol açmıştır. Mevcut sorunlarla yaşamayı bir alışkanlık hatta bir yaşam tarzı haline getirenler, bu sorunların varlığından nemalananlar ve ihtiraslarını kurumsallaştıranları toplumun sağduyusuna havale ediyoruz" diye konuştu. (Yeni Şafak - 29.01.2010)

Diğer bir gazetede "AYAK DİREYENLER" arabaşlıklı haberde de, Çelik'in sözleri tırnaksız olarak haber metninde verilmektedir:

AYAK DİREYENLER: Mevcut sorunlarla yaşamayı alışkanlık hatta bir yaşam tarzı haline getirenler, bu sorunların varlığından nemalananlar ve ihtiraslarını kurumsallaştıranları, çözüm konusundaki ayak direyici duruşlarıyla toplumun sağduyusuna havale ediyoruz. (Vatan - 29.01.2010)

İncelenen gazetelerde yer alan birçok haberde Türkiye'deki Alevilik meselesine ilişkin tarihsel bir arkaplan bilgisine yer verilmezken, Alevi sorununun gündemdeki belirli sorunlar etrafında haberleştirildiği söylenebilmektedir.

Örneğin, "Sorunlar belli, çözüm zor" arabaşlıklı haberde, 7. Alevi Çalıştayı'yla çözüme ulaştırılmak istenen Alevilik sorunu şu şekilde özetlenmektedir:

Alevilerin sorunlarını tartışmak üzere bugüne kadar 6 çalıştay yapıldı. Alevi dernek ve federasyonları arasında görüş ayrılıkları olmasına karşın genel sorunlar, zorunlu din derinin kaldırılması veya Alevilikle ilgili bilgilerin ders kapsamına konulması, cemevlerinin statüsünün yeniden tanımlanması veya ibadethane statüsü verilmesi, cemevlerinin giderlerinin devlet bütçesinden karşılanması, Alevi dedelerinin sosyal güvenlik şemsiyesi altına alınması veya maaş bağlanması, Madımak Oteli'nin müze veya kültür merkeziye dönüştürülmesi başlıklarında toplanıyor. Cemevlerine ibadethane tanımı verilmesi, Tekke ve Zaviyeler Yasasına takılıyor. Zorunlu din derslerinin kaldırılması da Anayasa değişikliği gerektirdiği için zor görünüyor. (Hürriyet - 28.01.2010)

7. Alevi Çalıştayı'na ilişkin gazetelerde yer alan haberlerde, Alevilerin talepleri olarak gösterilen ve yapılan Alevi çalıştayları ile çözüm bulunmaya çalışılan sorunlar 4 temel başlık altında yoğunlaşmaktadır. Bunlar; zorunlu din dersi uygulaması, Diyanet İşleri Başkanlığı'nın durumu, Cemevlerinin hukuki statüsü ve Madımak Oteli şeklindedir. Bu 4 temel sorunu ve farklı çözüm önerilerini içeren haber metinlerinden bazıları aşağıda belirtilmektedir:

Zorunlu din dersi

Çalıştayda en fazla tartışılan konu din dersi oldu... Din öğretiminin ikiye ayrılması konusunda görüş birliği oluştu... Din kültürü ve ahlak bilgisi dersi zorunlu olarak devam edecek. Bu derste dinler, inanç sistemleri konularında öğrencilere temel bilgiler verilecek. Dua ezberleme, namaz kılmayı öğretme gibi dinin ibadetle ilgili pratik yönleri üzerinde durulmayacak. Dini eğitimin verileceği ders ise seçmeli olacak... Ancak bu dersin okullarda mı yoksa ibadethanelerde mi verileceği konusunda görüş birliği oluşmadı. (Milliyet - 31.01.2010)

Bulaç, "Alevi çocuklara dedeler ve cemevleri, Sünni çocuklara ise Diyanetin Kur'an kursları vermelidir" dedi. (Yeni Şafak - 31.01.2010)

Diyamet İşleri Başkanlığı

Eski Diyanet İşleri Başkanı Tayyar Altıkulaç'ın "Diyanet'in bu yapısıyla Türkiye'nin AB'ye girmesi zor. Devlet din işlerini düzenlemekten vazgeçmeli. Diyanet özerk bir yapıya kavuşturulmalı ve Alevi vatandaşlara da bütçe ayırmalı dediği öğrenildi. Altıkulaç'ın önerisi üzerinde görüş birliği olduğu dile getirildi. (Milliyet - 31.01.2010)

Çalıştay'da konuşan Prof. Dr. Hüseyin Hatemi,... Diyanetin kaldırılmasının toplumsal huzuru ve dini birliği bozacağını söyledi. (Yeni Şafak - 31.01.2010)

Bazı haberlerde ise Diyanet İşleri Başkanlığı'nın kaldırılması yerine din vergisi getirilerek Alevi ve Müslüman olmayan vatandaşların bu vergiden muaf tutulmasına yönelik önerilere yer verilmektedir:

Genel kamu hizmetleri için toplanan verginin Diyanete kanalize edilmesinin doğru olmadığını ifade eden Hatemi, Diyanet İşlerinin finansal kaynağını sağlamak için "dini vergi" toplanabileceğini, Alevi ve gayrimüslim vatandaşların bu vergiden muaf tutulabileceğini kaydetti. (Akşam-Yeni Şafak, 31.01.2010)

Cemevleri

"Bulaç: İslam dininin mabedi mescittir" başlıklı kutu haberde, muhafazakâr bir gazeteci-yazar olan Ali Bulaç'ın sözlerine yer verilirken, İslam dininin Sünnilik yorumunun vurgulandığı görülmektedir:

Bazı katılımcıların cemevlerini inanç ve kültür merkezi olarak görmekten yana olduğunu, bazılarının ise ibadethane olarak tanınmasını istediğini anlatan Bulaç, "Bir dinin içinde birden fazla mabet olmaz. İslam dininin mabedi mescittir. Mescit, sadece Sünnilerin ibadethane olarak kabul ettiği mekanlar değil, Şiiilerin de Zeydilerin de ibadethane olarak kabul ettiği bir yerdir" diye konuştu. (Yeni Şafak - 29.01.2010)

Cemevlerine ibadethane statüsü verilmesinin, Aleviliği İslamiyet'ten uzaklaştırarak, farklı bir din haline gelmesine neden olabileceğine işaret eden Hatemi, "Aleviler bunu istemiyorlarsa cemevinin aslında bir tarikat yurdu olduğunu bilmelidirler..." dedi. (Akşam-Milli Gazete, 31.01.2010)

Madımak Oteli

... Çelik, Madımak'ta yaşanan acı olayların herkesi üzdüğünü, ne Sünnilerin ne Alevilerin direkt dahil olmadığı, olayın bir provokasyon şeklinde gerçekleştiği, olayı artık çok da kurcalamaya gerek olmadığı konusunda ortak bir görüş olduğunu ifade etti. (Yeni Şafak-30.01.2010)

"Madımak'ın yeni bir kin ve nefret yerini çağrıştırmayacak şekilde yeniden dizayn edilmesi konusunda fikir birliği" oluşturan Çelik, konunun teknik olarak değerlendirileceğini dile getirdi. (Vatan-Yeni Şafak, 30.01.2010)

7. Alevi Çalıştay'ının ardından çıkan sonuçlara ilişkin olarak haber metinlerinde yer bulan görüşler de, gazetelerin ideolojilerine göre farklılıklar göstermektedir. Gazetelerin kendi ideolojileri doğrultusunda çalıştay ya tamamen olumladı ya da aksine olumsuzladı görülmektedir. Bu bağlamda bazı haber metinlerinde haber aktörlerinin söylemleri aracılığıyla çalıştaya yönelik Örneğin, eski milletvekili ve Alevi kimliği ile de bilinen bir sanatçı olan Arif Sağ'ın çalıştayın sonuçlarına ilişkin görüşlerine "Arif Sağ Umutlu" arabaşlıklı haberde şöyle yer verilmektedir:

Sanatçı Arif Sağ da,... "Cemevlerinin kapısına cemevi ismi rahatlıkla yazılacaksa, zorunlu din dersleri yerine seçmeli din dersleri başlayacaksa sürecin başarılı olduğunu ve Alevilerin çeşitli

kazanımlar elde ettiği söylenebilir..." diye konuştu. (Milliyet - 31.01.2010)

Çalıştayın katılımcılarından olan gazeteci-yazar Oral Çalışlar da görüşleri haber metinlerinde yer bulan haber aktörlerinden biridir. Çalışlar'ın görüşleri çalıştayın olumlandığı bir çerçevede verilmektedir:

Gazeteci yazar Oral Çalışlar da, çalıştayın "devletin Aleviliği resmi olarak tanıdığıнын göstergesi olduğunu" söyledi. (Star - 31.01.2010)

Gazeteci yazar Oral Çalışlar ise, çalıştayın "devletin Aleviliği resmi olarak tanıdığıнын göstergesi olduğunu" belirtti. (Yeni Şafak - 31.01.2010)

Gazetelerde, Devlet Bakanı Faruk Çelik'in çalıştayın olumlu bir şekilde sonuçladığına ilişkin görüşleri de sıklıkla yer bulmaktadır:

Devlet Bakanı Faruk Çelik, gelinen noktada problemlerin çözümüne ilişkin olarak tüm kesimlerde belli düzeyde bir makuliyet ortamı sağlandığını söyledi. (Türkiye - 29.01.2010)

... Devlet Bakanı Faruk Çelik, "Gelenen noktada problemlerin çözümüne ilişkin olarak toplumumuzun tüm kesimlerinde belli düzeyde bir makuliyet ortamı sağlanmıştır" dedi. (Yeni Şafak - 29.01.2010)

Çalıştayın sonuçlarının olumsuz olarak çerçeveslendiği haber metinlerinde ise Alevilerin taleplerinin dikkate alınmadığı vurgusu yapılmaktadır. Haber söylemindeki bu vurgular, şu şekilde örneklendirilebilir:

..."**Alevi Çalıştayı**"nda alınan tavsiye kararları içerisinde Alevilerin hiçbir talebine yer verilmezken en önemli talep olarak kaldırılması istenen zorunlu din derslerinin "**Din ve Ahlak Kültürü**" olarak sürmesine, buna karşılık din eğitim ve öğretiminin inançların isteğe bırakılması yönünde tavsiye kararı alınarak tarikatların kursları yasal statüye kavuşturma olanağı yaratıldı. (Cumhuriyet - 31.01.2010)

'ALEVİLİĞİN TANIMA İHTİYACI YOK' arabaşlıklı haber metninde de çalıştaya ilişkin olumsuzlama Alevi Bektaşi Federasyonu Genel Başkanı Ali Balkız'ın sözleriyle verilmektedir:

Balkız, Aleviliğin tanıma ihtiyacı olmadığını söyledi. "Biz Madımak Oteli utanç müzesi olsun" derken, onlar "anı evi" haline getirecekler diye tepki gösteren Balkız, AKP iktidarının yapacağı çalıştay aracılığı ile cemevlerini Kültür Bakanlığı'na "kültürevleri" konumuna indirgemeye çalışıldığını söyledi. (Evrensel - 29.01.2010)

Üç gün süren 7. Alevi Çalıştayı süresince üzerinde tartışmalar yapılan ve çalıştay sonunda uzlaşmaya varıldığı belirtilen konu başlıkları ise haber metinlerde şöyle yer bulmaktadır:

Çalıştay'ın son gününde şu maddeler üzerinde görüş birliğine varıldı: Cemevlerinin hukuki bir statüye bağlanması, Alevilere genel bütçeden pay ayrılması, Diyanet İşleri Başkanlığı'nın tüm inançları kapsayacak şekilde genişletilmesi, Alevi enstitüsü kurulması. (Star- 31.01.2010)

...Katılımcılar tarafından yapılan açıklamalarda çalıştayda "cemevlerine hukuki bir statü tanınması" ve "zorunlu din dersleri devam edecekse içeriğinin bilimsel olması, tüm din ve mezheplere eşit uzaklıkta bulunması" konusunda görüş birliğine varıldığı bildirildi. (Vatan- 31.01.2010)

Çalıştayda görüş birliğine varılan bazı hususlar şöyle: "din dersi tercihe bağlı olacak bu derste dini bilgiler yer alacak. Din kültürü-ahlak dersinde tarafsız ve bilimsel bir bakışla Alevilik dahil bütün din ve inançlara yer verilecek. Madımak Oteli ve çevresi kamulaştırılıp, bir park ve içinde anıt olacak şekilde yapılandırılacak." (Zaman - 31.01.2010)

Bazı haber metinlerinde ise konuyla ilgili doğrudan haber aktörleri konuşturulmaktadır:

(Oral) Çalışlar, "Zorunlu din dersleri devam edecekse içeriğinin bilimsel olması, tüm din ve mezheplere eşit uzaklıkta bulunması konusunda görüş birliğine varıldığını" anlattı. (Star- 31.01.2010)

Kurultay'da konuşan Cem Vakfı Başkanı İzzettin Doğan, "Cemevlerine hukuki bir statü tanınması konusu, toplantıdan oy birliği ile çıkacak konular arasında yer alıyor" dedi. (Yeni Şafak - 31.01.2010)

Bazı gazetelerde, akredite kaynakların söylediklerinin veya söylenmesini istediklerinin Alevi temsilcilerce dile getirilmesine (veya Alevi temsilcilere söylettirilmesine) örnek olabilecek haber metinleri bulunmaktadır. Bu bağlamda Aleviler için önemli oldukları bilinen Cem Vakfı Başkanı İzzettin Doğan, Dünya Ehl-i Beyt Başkanı Fermani Altun ve sanatçı Arif Sağ'ın sözleri haber metinlerinde şu şekilde yer almaktadır:

ÇALIŞTAY EZBERLERİ BOZAR arabaşlıklı metinde, Cem Vakfı Başkanı İzzettin Doğan, üç günlük çalışma sonunda Türkiye'de bir çok ezberin bozulabilme ihtimalinin olabileceğinin görüldüğünü söyledi. (Star - 31.01.2010)

Dünya Ehl-i Beyt Başkanı Fermani Altun da "Bu toplantıda Diyanet İşleri Başkanlığı temsilcileri, bizden daha ileri düzeyde bu konuların çözümlenmesiyle ilgili görüşlerini ifade etti. Bu çok sevindirici bir olay" diye konuştu. (Vatan - 31.01.2010)

Dünya Ehl-i Beyt Başkanı Fermani Altun, yüzyıllardır sorunlarının çözümünü bekleyen Alevi toplumunun devlet tarafından dinlenilmesinin kendilerinde "heyecan ve umut" yarattığını söyledi. (Yeni Şafak - 31.01.2010)

"Olumsuzluklar aşıldı, ışık doğdu. Alevilerin sıkıntılı olduğu alanlarda sorunları büyük oranda aşmış durumdayız" diyen sanatçı Arif Sağ, Cemevlerine statü verilmesinden dedelerin durumuna, Madımak'tan din derslerine kadar ele alınan her konuda anlaşıldığını vurguladı. (Zaman - 31.01.2010)

Ayrıca, çalıştaya katılan haber aktörlerinden biri olan Prof. Dr. Hüseyin Hatemi'nin söylediklerinin de özellikle bazı gazetelerde sıklıkla yer bulduğu görülmektedir. Hatemi'nin sözleri "Cemevlerine ibadethane statüsü verilemez" başlıklı haberde şöyle yer bulmaktadır:

Alevi, Şii ve gayrimüslimlerin ihtiyaçlarının iki farklı şekilde karşılanabileceğini belirten Hatemi, Sünni Diyanetin, kamu tüzel kişiliği olarak ama özerk şekilde varlığını sürdürmeye devam etmesi gerektiğini, Diyanetin kaldırılmasının toplumsal huzuru ve dini birliği bozacağını söyledi. Cemevlerine ibadethane statüsü verilmesinin, Aleviliği İslamiyet'ten uzaklaştırarak, farklı bir din haline gelmesine neden olabileceğine işaret eden Hatemi, ... (Milli Gazete - 31.01.2010)

Çalıştay'da konuşan Prof. Dr. Hüseyin Hatemi, Alevi, Şii ve gayrimüslimlerin ihtiyaçlarının iki farklı şekilde karşılanabileceğini belirterek, Sünni Diyanetin, kamu tüzel kişiliği olarak ama özerk şekilde varlığını sürdürmeye devam etmesi gerektiğini, Diyanetin kaldırılmasının toplumsal huzuru ve dini birliği bozacağını söyledi. (Yeni Şafak - 31.01.2010)

İncelenen haberlerin birinde ise doğrudan Aleviler hedef alınmakta ve bu şekilde Alevi kimliğini ötekileştirici bir söylem yeniden üretilmektedir. Bu ötekileştirici söylem içerisinde aynı zamanda örtülü bir biçimde biz-onlar ayrımının bulunduğu söylenebilir.

Alevi örgütleri, 19 Aralık ile 26 Aralık 1978'de Kahramanmaraş'ta medyana gelen olaylarda yaşananları protesto ediyor. Alevi örgütleri, 2 Temmuz 1993 tarihinde Madımak Oteli'ndeki olaylarda

ölen kişileri kitlesel eylemlerle anıyor. Tunceli'de 1937 yılında meydana gelen Dersim İsyanı ya da Dersim Katliamı olarak anılan olaylar da, Alevi örgütleri tarafından hatırlanıyor. Kahramanmaraş, Madımak ve Dersim'de yaşananlarla ilgili etkinlik düzenleyen Alevi örgütlerin, Hz. Ali'nin şehadetini unutmaması, "**Alisiz Alevilik mi isteniyor?**" şeklinde yorumlandı. (Vakit - 31.01.2010)

7.2. Mikro Yapısal Özellikler (Micro-Structural Properties)

Haberlerin mikro yapısal çözümlenmesinde sentaktik, bölgesel uyum, kelime seçimleri ve haberin retoriği incelenmektedir. Öncelikle sentaktik çözümlenme kapsamında incelenen haberlerin cümle yapılarının etkenlik-edilgenlik durumlarına odaklanılmıştır.

7. Alevi Çalıştayı ile ilgili incelenen haberlerde etken-edilgen cümle yapılarına bakıldığında; çoğunlukla aktif yapının kullanıldığı görülmektedir. Aktif yapının kullanıldığı cümlelerde öznelerin kararlılığına ve gücüne vurgu yapılmaktadır (Özer, 2009: 102).

Devlet Bakanı Faruk Çelik, gelinen noktada problemlerin çözümüne ilişkin olarak tüm kesimlerde belli düzeyde bir makuliyet ortamı sağlandığını söyledi. (Türkiye - 29.01.2010)

... Ali Balkız, ... hükümetin çözüme yönelik adım atmadığını ileri sürdü. (Taraf - 29.01.2010)

TBMM İnsan Hakları Komisyonu Başkanı Zafer Üskül, ... devletin ilk kez Alevilerin sorunlarını dinlediğini söyledi. (Yeni Şafak - 29.01.2010)

Haber metinlerinde haber aktörlerinin doğrudan belirtilmediği durumlarda ise pasif cümle yapıları kullanılmaktadır:

Katılımcılar tarafından yapılan açıklamalarda ... konusunda görüş birliğine varıldığı bildirildi. (Vatan - 31.01.2010)

AKP'nin düzenlediği son ve en büyük çalıştaya örgütler çağrılmadı (Cumhuriyet - 29.01.2010)

Haber kaynağı olarak gazete muhabirinin gösterildiği bir haber metninde de, Alevilere yönelik suçlayıcı bir iddiaya yer verilirken de pasif cümle yapısı kurulduğu görülmektedir:

Diyanet İşleri'nin kaldırılmasını talep eden Alevilerin, önderleri olarak gördükleri Hz. Ali'yi unutmaları ise dikkat çekici bulundu. (Vakit - 31.01.2010)

Haber metinlerinde konuşturulan haber aktörleri tarafından dile getirilen ifadelerde de "bazı katılımcılar" gibi özneye yönelik muğlak betimlemelerin kullanıldığı, "onlar adına" açıklamalarda bulunulduğu görülmektedir:

Cem Vakfı Başkanı İzzettin Doğan, çalıştayın ilk günü bazı katılımcıların "Boşuna mı geldik? Burada boş sözler mi dinlemek zorunda kalacağız? yönünde kaygıları olduğunu ancak, üç günlük çalışma sonunda Türkiye'de birçok ezberin bozulabilme ihtimalinin olabileceğinin görüldüğünü söyledi. (Vatan - 31.01.2010)

Bazı katılımcıların cemevlerini inanç ve kültür merkezi olarak görmekten yana olduğunu, bazılarının ise ibadethane olarak tanınmasını istediğini anlatan Bulaç, ... diye konuştu. (Yeni Şafak - 29.01.2010)

Söz konusu bu ve benzeri haberlerde "bazı katılımcılar" olarak betimlenen özneler yerine, metinlerde sözlerine yer verilmesi uygun bulunan ya da söyledikleri itibarıyla haber değeri açısından daha değerli oldukları düşünülen haber aktörlerinin Alevi çalıştaylarını destekleyen kişi ve kurum/kuruluşlar olması dikkat çekicidir.

Bölgesel uyum açısından haber metinleri içerisinde ardarda gelen cümlelerin ve cümle bölümlerinin birbirleriyle olan ilişkileri incelenmektedir (Özer, 2009:91). Bu bağlamda incelenen haber metinlerindeki cümleler içerisinde nedensel ve işlevsel/fonksiyonel ilişkilerin bulunduğu görülmektedir.

Nedensel ilişkiler, ilgili cümlede geçen eyleme ya da olaylara yönelik gerekçelerin üretilmesine dönük bir işlev görmektedir. İncelenen haberlerde genel anlamda yer alan karşıt kutuplardaki söylemlere paralel biçimde bazı cümlelerde açık nedensel ilişkilere yer verilmektedir. Bir başka ifadeyle, Alevi Çalıştayı'na doğrudan ya da dolaylı biçimlerde olumlu yaklaşan haberlerin cümleleri içerisinde yine buna uygun gerekçeleri ortaya koyan nedensel ilişki bağı kurulmaktadır. Çalıştayı olumsuzlayan haberlerde ise benzer şekilde bu olumsuz yaklaşıma yönelik gerekçeleri ortaya koyan cümle içi nedensel ilişkilere yer verilmektedir. Buna şu örnekler verilebilir:

Alevilerin sorun ve taleplerinin öğrenilmesi amacıyla düzenlenen Alevi Çalıştayı'nın son oturumu bugün başlıyor. (Star - 28.01.2010)

Hükümetin, Alevilerin sorunlarına çözüm bulmak için geçtiğimiz haziran ayında başlattığı açılımda son kavşağa girildi. (Milliyet - 29.01.2010)

Çalıştayla milli birliğin güçlenmesi, çağdaş Türkiye'nin herkesin haklarının korunması ve herkesin hak ettiği ortamda yaşamasını amaçladıklarını belirten Bakan Çelik, ... (Radikal - 31.01.2010)

Kızılcahamam'da 3 gün sürecek 7. Alevi Çalıştayı'na, Pir Sultan Abdal Kültür Derneği ile Alevi Kültür Dernekleri'nin çağrılmadığını belirten ve bu durumu protesto eden en büyük Alevi örgütü Alevi Bektaşî Federasyonu da katılmadı. (Cumhuriyet - 29.01.2010)

AK Parti'nin Alevi kökenli milletvekili Reha Çamuroğlu, "Alevilere yönelik psikolojik hareket var" diyerek, çalıştaya katılmayacağını açıkladı. (Hürriyet - 28.01.2010)

İşlevsel ilişki kapsamında bakıldığında; haber metinlerindeki cümlelerin arasındaki bağın ağırlıklı olarak işlevsel ilişkiler ile kurulduğu görülmektedir. Bir cümledeki genel bir ifadenin açılımının sonraki cümlelerde verilmesi ile kurulan işlevsel ilişki bağına şu örnekler verilebilir:

Kızılcahamam'da düzenlenen 7. Alevi Çalıştayı'nın 3. ve son gününde, cemevlerinin statüsü ve Alevi inanç önderlerinin durumu ele alındı. Çalıştay'da konuşan Prof. Dr. Hüseyin Hatemi, Alevi, Şii ve gayrimüslimlerin ihtiyaçlarının iki farklı şekilde karşılanabileceğini belirterek, Sünni Diyanetin, kamu tüzel kişiliği olarak ama özerk şekilde varlığını sürdürmeye devam etmesi gerektiğini, Diyanetin kaldırılmasının toplumsal huzuru ve dini birliği bozacağını söyledi. (Yeni Şafak - 31.01.2010)

ALEVİLERİN "cemevlerine ibadethane statüsü verilmesi" yönündeki talebi, AKP'nin Kızılcahamam'daki çalıştayında tartışmaları alevlendirdi. Diyanet İşleri Başkanlığı, cemevlerine ibadethane statüsü verilmesine karşı çıkıyor. AKP'li İbrahim Yiğit ve Reha Çamuroğlu gibi Alevi vekiller ise cemevlerinin ibadethane sayılması için diretiyor. (Güneş - 30.01.2010)

Din kültürü ve ahlak bilgisi dersi zorunlu olarak devam edecek. Bu derste dinler, inanç sistemleri konularında öğrencilere temel bilgiler verilecek. Dua ezberleme, namaz kılmayı öğretme gibi dinin ibadetle ilgili pratik yönleri üzerinde durulmayacak. Dini eğitimin verileceği ders ise seçmeli olacak. (Milliyet - 31.01.2010)

Kelime seçimleri açısından genel anlamda bakıldığında haber metinleri içinde "Alevi, Alevilik, Alevisiz, Alevi örgütleri, Alevi açılımı, Alevi Çalıştayı, çalıştay, Sünni/Sünnilik, Diyanet/Diyanet İşleri/Diyanet İşleri Başkanlığı, Cemevi, Madımak/Madımak Oteli, din dersi/ zorunlu din dersi, ibadethane/ibadethane statüsü, protesto, sorun, çözüm, Alevi raporu, alışveriş" gibi kelimelerin kullanıldığı görülmektedir. Haberlerin içinde sıklıkla geçen bu kelimeler, hem

haber söylemlerinin nasıl şekillendiğine hem de haberlerdeki temel çerçeveye ilişkin önemli ipuçları vermektedir.

Daha spesifik bir açıdan bakıldığında ise gazetelerin ideolojik konumlanmalarına ve haberlerin olaya/konuya yaklaşım ve bunu işleyiş biçimlerine paralel bir kelime seçiminden söz edilebilmektedir. Öyle ki çalıştayı çeşitli açılardan olumsuzlayan gazetelerde yer alan haberler ile çalıştayı olumlu bir biçimde işleyen gazetelerdeki haberlerin kelime seçimleri birbirinden farklılaşmaktadır. Bir başka anlatımla, olayı tanımlayan, niteleyen kelimeler ile olayın çerçevesini yansıtan kelimelerin kullanımı ve öne çıkartılması, yaklaşım biçimine göre değişmektedir. Bu bağlamda, söz konusu durumun gazetelerin olaya bakış açısını yansıttığı ve buna uygun tanımlayıcı, niteleyici kelimelerin kullanıldığı söylenebilmektedir. Bu duruma şu örnekler verilebilir:

Yok sayan çalıştay, sert protesto, Alevsiz, protesto etti, alışveriş, Alevsiz Alevi Açılımı... (Cumhuriyet - 29.01.2010)

sulandırıyor, çağrılmayanlar tepkili... (Cumhuriyet - 30.01.2010)

isyan etti, zavallı azınlık muamelesi, sabote, işgal etmeye teşvik, tarikat kurslarına yasal statü, açıklığa kavuşmazken... (Cumhuriyet - 31.01.2010)

Alevsiz, görmezden gelen AKP, Alevi'siz, kulaklarını tıkadı, protesto, Sahte Çalıştay, takkesi düştü, polemik ürettiler, takiyenin göstergesi, kandırmaca, art niyet, samimiyetsiz ve takiyeci yaklaşım... (Evrensel - 29.01.2010)

Çözüm bulmak, uzlaşılan, ezberleri bozar, ittifak, Alevilik resmen tanınmış oldu... (Star -31.01.2010)

Diyalog, son dönemeç, görüş birliği, ezberin bozulabilme ihtimali, samimiyet, ayak direyenler, makuliyet ortamı, kazanım... (Vatan - 31.01.2010)

Orta yol, makuliyet ortamı, engellemek isteyenler... (Türkiye - 29.01.2010)

Olumlu, mutabakat, memmun kaldı, görüş birliği, tarafsız ve bilimsel bir bakış... (Zaman - 31.01.2010)

Kazanım, önemli bir adım, makuliyet ortamı, milli birlik, beraberlik süreci, açık yüreklilik, kalıcı adınlar, demokratikleşme, iyi niyet, somut sonuçlar, önemli adımlar... (Yeni Şafak - 29.01.2010)

İncelenen tarihlerde bir gazete yer alan ve Alevi Çalıştayı ile doğrudan ilgili olmayan bir haberde ise Alevileri ötekileştiren ve örtülü bir biz-onlar ayrımını içeren bir söylem doğrultusunda olumsuz gönderimler taşıyan kelimelerin kullanıldığı görülmektedir. Hz. Ali'nin şehit edilmesinin yıldönümünde Alevilerin herhangi bir etkinlik düzenlemediğinin işlendiği bu haberde; "unuttu, etkinlik düzenlemedi, unutmaları dikkat çekici bulundu, şahadetini unuttu, Alisiz Alevilik (Vakit - 31.01.2010)" gibi kelimeler aracılığıyla Alevilere yönelik negatif imalar haber söylemine taşınmaktadır.

Haberlerin retoriği açısından; inandırıcılığı ve ikna ediciliği arttırmaya yönelik olarak, çeşitli Alevi örgütleri temsilcileri, tanınmış gazeteciler, sanatçılar, akademisyenler ve kanaat önderleri gibi kişilerden alıntılara başvurulduğu görülmektedir. Ancak ideolojik duruşlarına göre farklılık gösteren gazetelerin haberlerinde aktarma ve alıntılarında yer verdikleri kişiler de farklılaşmaktadır. Her gazete kendi ideolojisi ve yayın politikasına göre istediği kişinin sözlerini manşete taşımakta veya ona daha fazla yer ayırmaktadır.

Örneğin, Yeni Şafak gazetesinde, "Bulaç: İslam dininin mabedi mescittir" başlıklı haberde, muhafazakâr gazeteci-yazar Ali Bulaç'ın "Bir dinin içinde birden fazla mabet olmaz. İslam dininin mabedi mescittir" sözlerine yer verilmektedir. Bu noktada bu haberin

Alevilerin, cemevlerinin ibadethane olarak tanınmasına yönelik taleplerine cevap niteliği taşıdığı söylenebilmektedir.

Aynı gazetede "Alevi Çalıştayı'nda dini birlik vurgusu" başlığının kullanıldığı diğer bir haberde de 7. Alevi Çalıştayı'nın katılımcılarından biri olan Prof. Dr. Hüseyin Hatemi'nin sözlerinden alıntı yapılmaktadır. Haberde, Hatemi'nin Diyanet'in kaldırılmasının toplumsal huzuru ve dini birliği bozacağını söylediği belirtilmektedir.

Farklı bir ideolojik duruş sergileyen Cumhuriyet gazetesinde yer alan "Çalıştay alışverişe dönüştü" başlıklı haberde ise 7. Alevi Çalıştayı'na protesto ederek katılmama kararı alan Alevi Federasyonu Başkanı Ali Balkız'ın sözlerine yer verilmektedir. Haberde, Ali Balkız'ın, Çalıştay'ın Cem Vakfı ile Adalet ve Kalkınma Partisi arasında geçen bir alışverişten ibaret olduğunu belirten sözleri haber retoriğini desteklemek için kullanılmaktadır.

Benzer olarak aynı gazetede diğer bir haberin başlığında da çalıştaya davet edilmediği belirtilen Alevi örgütlerinden biri olarak Pir Sultan Abdal Kültür Dernekleri'nin Genel Başkanı Fevzi Gümüş'ün "AKP çalıştayı sulandırıyor" şeklindeki ifadesi yer almaktadır. Haberde, Gümüş'ün Adalet ve Kalkınma Partisi hükümetinin, Türk-İslam sentezi mantığına göre bir Alevilik kurgulamaya çalıştığına dair sözlerine yer verilmektedir.

Özetle, gazeteler ile iktidar arasındaki ideolojik mesafe (yakınlık ya da uzaklık) ilişkisi genel olarak haberlerin söyleminde ve retoriğin kurulmasında etkili olmaktadır. Örneğin, ideolojik yakınlığı olan gazetelerde hükümet yetkilileri ve akredite kaynakların; ideolojik uzaklığı olanlarda ise çalıştayı proteston eden Alevi örgütleri ile muhalif kişilerin sıklıkla başvurulan haber aktörleri olarak öne çıktığı söylenebilmektedir.

8. SONUÇ (CONCLUSION)

Yazılı basında 7. Alevi Çalıştayı ile ilgili haberlerin eleştirel söylem çözümlemesi ile incelendiği bu çalışmada, söz konusu haberler üzerinden Alevilere ve Alevi kimliğine yönelik temsil biçimleri ve söylemleri de tespit edilmeye çalışılmıştır. Bu bağlamda, gazetelerde genel olarak çalıştayı olumlayan ve olumsuzlayan söylemlerin ön plana çıktığı görülmektedir. Buna göre; bir tarafta çalıştaya ilişkin tanımlama, nitelme ve göndermeler üzerinden eleştiriler ve tepkiler bazı haberlerin söyleminde ağırlıklı bir şekilde yer alırken; diğer tarafta ise uzlaşılan konular, çalıştayın katkıları, sorunlara yönelik çözüm önerileri gibi noktalar üzerinden çalıştayı olumlayıcı bir tonun/yaklaşım biçiminin bazı haberlerin söylemlerine yansıdığı ortaya çıkmaktadır. Bunların yanı sıra çalıştaya ilişkin bilgilerin verilmesi bağlamında sadece duyuru niteliği taşıyan bazı haberlerin de gazetelerde yer aldığı görülmektedir.

Eleştirel söylem çözümlemesi açısından bakıldığında; politik yelpazenin farklı noktalarında yer alan ve ideolojik olarak da farklı konumlanan gazetelerin haberlerinde olaya/konuya yaklaşım biçimi açısından bir farklılaşmadan söz edilebilmektedir. Bir başka ifadeyle, farklı bağlamlara yaslanan gazetelerde, ilgili olayın haberleştirilmesi, söyleme hâkim olan ton ve öne çıkartılan noktalar açısından da farklılıklar olduğu söylenebilmektedir.

Dolayısıyla, haberin yer aldığı gazeteğe göre haber metninin şematik üst yapısının organizasyonu çoğunlukla o gazetenin ideolojik pozisyonu ile uyumlu olmaktadır. Örneğin, Kemalist-sol bir ideolojide yayın yapan Cumhuriyet gazetesi, hükümet tarafından düzenlenen çalıştayı, Aleviler'in çıkarlarına hizmet etmediği, Alevilere

yeterince temsil hakkı tanınmadığı gibi gerekçelerle olumsuzlayan bir tonda haberleştirmektedir. Diğer taraftan, sağ-muhafazakâr bir ideolojiye sahip olan Yeni Şafak gazetesi ise çalıştayı Alevilere sunulan kazanımlar çerçevesinde olumlu bir tonda haberleştirmekte ve İslam çatısı altında dini birlik vurgusunu ön planda tutmaktadır. Haber aktörlerinin söylemleri aracılığıyla dini birlik niteliğinde vurguların ön plana çıktığı haberlerin söylemlerinde bir anlamda Aleviliğe yönelik 'kabul edilebilirlik' sınırlarına göndermede bulunulduğu değerlendirilmesi yapılabilir. Buna göre, Aleviliğin, İslamın bütünleştirici çepi içinde konumlanması durumunda söz konusu ideal tasarım ya da kabul edilebilirlik sınırları içinde yer alabileceği söylenebilir. Bu bağlamda, yine ilgili haberlerin söylemlerinde Alevilerin taleplerinin, Sünni çoğunluğun genel refah ve huzurunu bozabilecek nitelikte birer tehdit unsuru olarak da algılandığı görülmektedir.

Medya; farklılıkların, kimliklerin ve ötekiliğin temsili ve inşası bağlamında önemli bir referans noktası olarak işlev görmektedir. Azınlıklar, toplumun olduğu kadar medyanın da potansiyel ötekileri (dinsel, dinsel ya da etnik gibi) arasında yer almaktadır. van Dijk (1999:368-369)'ın da belirttiği gibi; medyada da azınlık ötekiler, çoğunluk olan "biz" in normları, amaçları ya da kültürü ile kıyaslayarak değerlendirilmektedir. Bazı haber metinlerinde de açıkça görüldüğü üzere, Alevilerin talepleri Sünni hükümet yetkilileri tarafından uygun görülen oranda kabul edilmektedir. Örneğin, Alevilerin başlıca taleplerinden biri olan zorunlu din dersinin kaldırılması kabul edilmemiş, ancak Aleviliğin ders konularından biri olması yeterli görülmüştür. Bu durum, söz konusu hükümet politikasına yakın ideolojiye sahip gazetelerin haber metinlerinde de Aleviler için "kazanım" olarak sunulmaktadır. Öyle ki; söz konusu haberlerdeki bu kazanım vurgusunun, iktidarı elinde bulunduran çoğunluk Sünniler tarafından azınlık Alevilere sunulan bir lütuf iması taşıdığı söylenebilir.

Bu bağlamda, Hanioğlu (2009:179), farklılık ve tanımlama/tanımlanma ekseninde azınlık-çoğunluk ilişkilerine yönelik kilit bir noktaya işaret etmektedir. Buna göre, herhangi bir azınlık karşısında çoğunluğun temsilcilerinin, kendilerini farklı olarak gören ve tanımlayanların aslında farklı olmadıklarını ispatlamaya çalışması, toplumda eşitliği sağlamanın kestirme bir yoludur. Bu olgu, toplumsal doku içerisindeki eşitliğin sıkı devlet kontrolü altında sağlanabileceği fikrinin savunulması ile birleşince bu tarz konularda/sorunlarda tatmin edici bir neticeye ulaşmak mümkün gözükmemektedir. Buna koşut olarak, siyaset yapıcılarının da bu süreci, bir pazarlık ve hak bahşı değil de toplumsal barışı ve eşitliği sağlamaya yönelik bir eylem planı olarak görmesi, potansiyel çözümler açısından bütünleyici bir noktayı oluşturmaktadır. Ters durum ve uygulamaların, bu tarz süreçleri baştan sekteye uğraticı bir nitelik taşıdığı söylenebilmektedir.

Diğer taraftan, çalıştaya olumsuzlayan gazetelerin haber metinlerinde de Alevilere "zavallı azınlık" muamelesi yapıldığından şikâyet edilmektedir. Bu olumsuzlamanın, sadece çalıştaya yönelik olmayıp, hükümet politikalarına muhalefet ile birleştiği çıkarımında da bulunulabilir. Alevi örgütlerinin kendi aralarındaki çatışma ve görüş ayrılıklarıyla da beslenen haber söylemlerinde "benim Alevilerim iyi" "senin Alevilerin kötü" vurgusu biz-onlar çatışması üzerinden yapılmaktadır. Bu noktada, ilgili haberlerin söylemlerinde çalıştaya katılan ve destek veren az sayıdaki Alevi temsilcisi de genel olarak Alevi nüfusun çıkarlarına aykırı hareket etmekle ve iktidarın planlarına alet olmakla suçlanmaktadır.

Medyanın bir diğer önemli rolü de etnik ve dini kimlik gibi farklılıkları kamusal alana taşınması ve bunların görünürlülüğünü arttırmasıdır (Bostancı, 1999:84). Bu bağlamda, böyle bir çalıştayın da Alevilerin sorunlarının ve dolayısıyla Alevi kimliğinin kamusal görünürlülüğünü ve tartışılma düzeyini arttırdığı belirtilebilir.

Sonuç olarak, Aleviliği; mezhep, inanç, yaşam tarzı, hayat görüşü vb. olarak nasıl kabul edilirse edilsin, Aleviler, Sünni'ler karşısında "Sünni olmayan", "farklı", "öteki" olma durumuna düşebilmektedir. Başka bir ifadeyle, nüfusun büyük çoğunluğunu oluşturan Sünni "biz" in karşısında, azınlık olarak Aleviler "onlar" olmaktadır. Bu noktada, Çakır (1999:80)'ın da belirttiği üzere, Alevi-Sünni geriliminin "biz-onlar" ekseninde herhangi bir azınlık-çoğunluk gerilimiyle benzer özellikler taşıdığı söylenebilmektedir.

KAYNAKLAR (REFERENCES)

1. Bauman, Z., (2002). Sosyolojik Düşünmek. 3. Basım, Çev. Abdullah Yılmaz, İstanbul: Ayrıntı Yayınları.
2. Bora, T., (2003). 'Ekalliyet Yılanları...' Türk Milliyetçiliği ve Azınlıklar. Der. Tanıl Bora ve Murat Gültekingil, Milliyetçilik. Modern Türkiye'de Siyasi Düşünce, Cilt: 4, Sayı: 2. Baskı, İstanbul: İletişim Yayınları.
3. Bostancı, N., (1999). Bir Kolektif Bilinç Olarak Milliyetçilik. İstanbul: Doğan Kitapçılık.
4. Bozkurt, F., (1999). Aleviliğin Yeniden Yapılanma Sürecinde Toplum-Devlet İlişkisi. Ed. T. Olsson, E. Özdalga, C. Raudvere, Alevi Kimliği, Çev. Bilge Kurt Torun, Hayati Torun, İstanbul: Tarih Yurt Vakfı Yayınları, ss. 104-114.
5. Çakır, R., (1999). Politik 'Alevilik' ile Politik 'Sünnilik': Benzerlikler ve Zıtlıklar. Ed. T. Olsson, E. Özdalga, C. Raudvere, Alevi Kimliği, Çev. Bilge Kurt Torun, Hayati Torun, İstanbul: Tarih Yurt Vakfı Yayınları, ss. 79-83.
6. Çamuroğlu, R., (1999). Türkiye'de Aleviliğin Uyanışı. Ed. T. Olsson, E. Özdalga, C. Raudvere, Alevi Kimliği, Çev. Bilge Kurt Torun, Hayati Torun, İstanbul: Tarih Yurt Vakfı Yayınları, ss. 96-103.
7. Çelenk, S., (2010). Ayrımcılık ve Medya. Der. Bülent Çaplı ve Hakan Tuncel, Televizyon Haberciliğinde Etik, Ankara: Fersa Matbaacılık.
8. Erman, T. ve Erdemir, A., (2006). Aleviler ve Topluma Eklemlenme Sorunsalı. Der. Ayhan Kaya ve Turgut Tarhanlı, Türkiye'de Çoğunluk ve Azınlık Politikaları: AB Sürecinde Yurttaşlık Tartışmaları, 2. Baskı, İstanbul: TESEV Yayınları.
9. Hall, S., (2005). Anlamlandırma, Temsil, İdeoloji: Althusser ve Post-Yapısalcı Tartışmalar. Der. ve Çev. Erol Mutlu, Kitle İletişim Kuramları, Ankara: Ütopya.
10. Hanoğlu, Ş., (2009). Osmanlı'dan Cumhuriyet'e Zihniyet, Siyaset ve Tarih. 2. Basım, İstanbul: Bağlam Yayınları.
11. Kaya, R., (2001). Basından Medyaya Geçiş ve Kavram Olarak "Kamusal Çıkar". Karizma, Sayı:5, ss. 63-70.
12. Kehl-Bodrogi, K., (1996). Tarih Mitosu ve Kolektif Kimlik. Birikim, Sayı: 88, ss. 52-63.
13. Köker, E., vd., (2009). İrkçı-Ayrımcı Söylemlerin Yaygınlaşma Biçimlerini Düşünmeyi Kolaylaştırmak İçin Basında Ayrımcılığın Çerçevesi Araştırması. Ankara: İnsan Hakları Ortak Platformu.
14. Köse, H., (2004). Bourdieu Medyaya Karşı (İşbirlikçi, Zorba ve Çığırtaçan Medya). İstanbul: Papirüs.

15. Küçük, M., (2003). Mezhepten Millete: Aleviler ve Türk Milliyetçiliği. Der. Tanıl Bora ve Murat Gültekingil, Milliyetçilik. Modern Türkiye’de Siyasi Düşünce, Cilt 4, Sayı: 2. Baskı, İstanbul: İletişim Yayınları.
16. MacBride, S., (1993). Bir Çok Ses Tek Bir Dünya. Ankara: UNESCO Türkiye Milli Komisyonu.
17. Mélikoff, I., (1999). Bektaşilik/Kızılbaşlık: Tarihsel Bölünme ve Sonuçları. Ed. T. Olsson, E. Özdalga, C. Raudvere, Alevi Kimliği, Çev. Bilge Kurt Torun, Hayati Torun, İstanbul: Tarih Yurt Vakfı Yayınları, ss. 3-11.
18. Morley, D. ve Robins, K., (1997). Kimlik Mekanları. İstanbul: Ayrıntı Yayınları.
19. Mutlu, E. (2004). İletişim Sözlüğü. 4. Basım, Ankara: Bilim ve Sanat Yayınları.
20. Özer, Ö., (2009). Eleştirel Haber Çözümlemeleri. Eskişehir: Anadolu Üniversitesi Yayınları.
21. Richardson, J., E., (2005). Representation. Ed. Bob Franklin vd., Key Concepts in Journalism Studies, Londra-Thousand Oaks-Yeni Delhi: Sage.
22. Rittersberger-Tılıç, H., (1999). ‘Almancı’ Kimliğinin Alevi Kimliğine Dönüştürülmesi. , Ed. T. Olsson, E. Özdalga, C. Raudvere, Alevi Kimliği, Çev. Bilge Kurt Torun, Hayati Torun, İstanbul: Tarih Yurt Vakfı Yayınları, ss. 84-95.
23. Schnapper, D., (2005). Sosyoloji Düşüncesinin Özünde Öteki İle İlişki. Çev. Ayşegül Sönmezay, İstanbul: İstanbul Bilgi Üniversitesi Yayınları.
24. Şaylan, G., (1994). Aleviler Kimlerdir?, Türkiye’de Alevilik ve Bektaşilik. İkinci Baskı, Der. İlhan Selçuk, Gencay Şaylan ve Şenay Kalkan, İstanbul: Yön Yayıncılık.
25. Tombul, I., (2007). Ötekinin Oyu: Seçim Dönemlerinde Medya ve Siyasetin Nesnesi Olarak Aleviler, Medya ve Siyaset Uluslararası Sempozyumu. Ege Üniversitesi: İletişim Fakültesi, Bildiriler Kitabı, Sayı 1, ss. 60-71
26. Toprak, B., vd., (2008). Türkiye’de Farklı Olmak: Din ve Muhafazakârlık Ekseninde Ötekileştirilenler. İstanbul: Boğaziçi Üniversitesi Bilimsel Araştırmalar Projesi.
27. Van Dijk T., A., (1988). News as Discourse. New Jersey: Lawrence Erlbaum Associates Publishers.
28. Van Dijk T., A., (1991). Racism and the Press, Londra and New York: Routledge.
29. Van Dijk, T.A., (1999), Söylemin Yapıları ve İktidarın Yapıları. Der. Mehmet Küçük, Medya, İktidar, İdeoloji, İkinci Basım, Ankara: Bilim ve Sanat Yayınları/Ark.
30. Van Dijk, T.A., (2000). New(s) Racism: A Discourse Analytical Approach. Ethnic Minorities and the Media. Ed. Simon Cottle, Milton Keynes, UK: Open University Press.
31. Van Bruinessen, M., (1996). Alevi Kürtler’in Etnik Kimliği Üzerine Tartışma: Aslını İnkâr Eden Haramzadedir. Birikim, Sayı: 88, ss. 38-51.
32. Vorhoff, K., (1999). Türkiye’de Alevilik ve Bektaşilikle İlgili Akademik ve Gazetecilik Nitelikli Yayınlar. Ed. T. Olsson, E. Özdalga, C. Raudvere, Alevi Kimliği, Çev. Bilge Kurt Torun, Hayati Torun, İstanbul: Tarih Yurt Vakfı Yayınları, ss. 32-66.
33. Yurdusev, A. N., (1997). Avrupa Kimliğinin Oluşumu ve Türkiye. Haz. Atila Eralp, Türkiye ve Avrupa, Ankara: İmge Kitabevi.